

Handwritten blue scribble or mark.

**MAGYAR
NYOMDASZAT**
1922 DECEMBER * XXXIV-IK ÉV *
* 12. FÜZET *

Handwritten blue number: 2014.

1923

BOLDOG

UTJÉVET

KIVÁN

A
SZERKESZTŐSÉG
ÉS KIADÓHIVATAL

MAGYAR NYOMDÁSZAT

A KÖNYVNYOMTATÓ ÉS TESTVÉRIPARÁGAK HAVI SZAKFOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1922 DECEMBER HAVA
XXXIV. ÉVFOLYAM
12. FÜZET

fametszés művészete

A mult század végén a tónusos fametszés a festmények és fényképek hű visszaadásában, ami akkor főcél volt, a lehetőség legvégsőbb határáig jutott. A vonalozás finomságát, a színárnyalatok lágy egymásbafolyását fokozni már alig is lehetett. A folyton haladni kívánó és újat produkálni akaró művészek így kénytelenek voltak más kezelési módot keresni; találtak is, még pedig egyrészt az Európában mindinkább ismertté lett japán fametszésben, amely kezdetől fogva teljesen külön utakon járt, másrészt pedig a középkori, illetőleg XVI. századbeli fametszésben. A régi könyvek tanulmányozása közben tudniillik arra a tapasztalatra jutottak, hogy a könyvnyomtatás sohasem állt oly magas fokon, mint keletkezése első idejében: a XV—XVI-ik században; soha azóta szöveg, könyvdisz és illusztráció oly stilszerűen és benső módon egymásba nem olvadt, mint akkor. Ez természetes is, mert mindezek tisztán, hamisítatlanul egy és közös forrásból eredtek, a fametszetből. Például kell venni tehát a Dürer-korabeli könyveket, azokat modern szellemben átformálni, hogy a mai kultúrállapotokhoz mért alakhoz juttassuk.

E régi könyvek fametszeteit véve alapul, három irányban fejlesztették a xilográfiát. Többen a falemezt fekete síknak tekintették, melyből tiszta fehér foltokat és vonalakat metszettek ki kontúr és árnyékolás nélkül. A vonal, melylyel a régi fametszet készült, elvesztette a fontosságát, csak mint választóvonal szolgál a világos és sötét foltok között. Mások leghevebben a régi fametszés kezelési módját tartották meg, tisztán vonalozással iparkodva a betűhöz simulni. Sokan pedig a közep-
tőn haladtak, helye-

sen elrendezett fekete-fehér foltok mellett árnyék-vonalakat is használva.

Az ideál most már nem a finoman, plasztikusan kidolgozott fametszet, hanem a határozott, dekoratív, habár sokszor durva kezelésű, a fővonalakat egybefoglaló nagy foltok hangsúlyozásával és minden részletelés mellőzésével készült metszet volt.

Mind a három irányban dolgozók közül azonban sokan az újszerűség utáni hajszában szertelenségbe mentek, mert nem a fejlett Dürer-korabeli metszeteiket vették mintául, hanem a korábbiakat a maguk kezdetleges, szögletes kontúrjaival, idomtalan, torz alakjaival.

A régi művészek modorában készített első modern fametszetek az angol *Morris* által kiadott könyvekben jelentek meg *Crane Wallertől*; s mind a tisztán ornamentális, mind pedig a szöveg közti képei dekoratív hatásúak és jól illeszkednek a szöveghez. *Nicholson* színes karrikatúrái a japán metszetek modorában vannak tartva, telt sima fölületekkel, árnyékolás nélkül, *Fletcher Morley* pedig alakjainál, tájképeinél kevés színlemezsel is nagyon érdekes hatásokat ért el.

Franciaországban, ahol a japán fametszet legelőbb lett ismertté és nagyon kedvelté a maga könnyű, lágy kontúrjai, meleg színei miatt: ezt vették alapul

a metszetekhez. Különösen *Valloton Félix* arcképein észrevehető a japán hatás, melyek árnyékolás teljes mellőzésével, tehát tisztán foltokban vannak metszve. Becses művészi munkák. Németországban nagy föltűnést keltett *Eckmann Ottó*, az első stilizált virág- és állatfametszeteivel s a meleg, finom színezéssel. *Orlik Emil* fekete-fehérmetszeteihez szürke vagy sárgásszinű alaplemezeket alkalmazott japán minta szerint. *Krüger Albert* a középkor stílusában készített többszínű fametszetei nagyon szépek; kivált a Leonardi és Holbein festményei után készített színes fametszetei mindenkorai időben a legjobbak közé lesznek számíthatók.

Ma már az összes kultúr államok legjobb és legismertebb illusz-

Fekete-fehér fametszet. Kaza György budapesti fametszőintézetéből.

trátorainak a hosszú sora foglalkozik a modern fametszettel. Előnye ennek a közvetlenség, frissesség, erőteljes vonalozás, tiszta színezés. S mert az illusztráció a szöveget kísérelő, kiegészítő, szépítő része kell hogy legyen a könyvnek: a legideálisabb, legtermészetesebb könyvdisz csakis a fametszet lehet; ezért még ott is, ahol a fametszetet nem használják: más eljárásokban próbálják azt utánozni, de sem a vonal látványát, erőteljességét, sem a fölletek mélységét, sem pedig a különleges színhatást semilyen más eljárással el nem érhetik. Bársonyszerű matt föllete miatt is rendkívül érdekes és bájos a művészi színes fametszet és mint műmelléklet, faldisz, exlibris, kisebb plakát — nagyon kedvelt.

A technikai fametszet pedig, amely a belletrisztikai fametszettel mindig együtt haladt: teljességgel nélkülözhetetlen, különösen a fémről való tárgyak ábrázolásánál. A fotomechanikai eljárásokkal szemben a fametszőnek e téren többszörös az előnye: a gépábrán a szükséghez képest egészen elhanyagolhatja a kevésbé fontos részeket, a lényegesekeket viszont szembeszökően kidomboríthatja; a világítástól is teljesen függetlenül, minden legcsekélyebb részletet a leghatározottabban föltüntethet a metszetén, esetleg szinte túlzott élességgel is; azonkívül a perspektívához sincs úgy kötve, mint a fotomechanikus.

A technikai fametszetek árnyékolásában és a hátterek metszésében lehet némi szerepe bizonyos apparátusoknak is, olyanoknak, amelyeket az úgynevezett guillochégépek rendszere alapján alkottak.

Aligha csalódhatunk, amikor azt mondjuk, hogy már a közel jövőben: a fametszet egy újabb, szép reményekkel kecsegtető korszakára számíthatunk, méltóra a régi, feledhetetlen dicsőségű nagy művészekhez. Az átmeneti stagnáció után való újabb, nagy fölvirágzásnak jelei itt-ott már kétségtelenül fölismerhetők.

Kaza György.

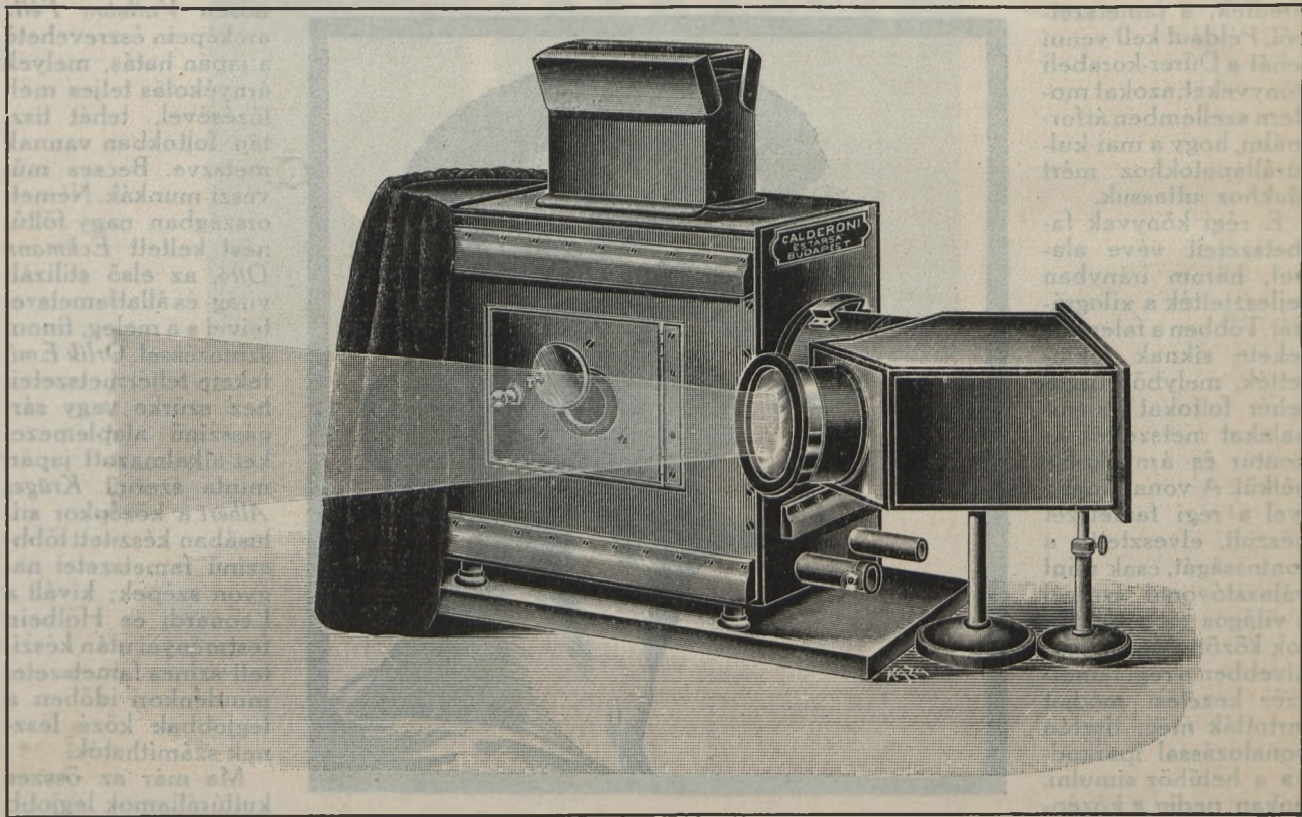
Könyvkritika és egy kis tipográfia

Egy csomó könyv került a szemünk elé: mutató a gyomai officina újabb termékeiből. Két almanach, az egyik háromsztetűs, a másik idei. A „Monumenta Literarum” hét füzet, egy Csokonai-antológia és két-három más kisebb könyv. Tetejébe tizenöt darab vastag papirosból való tipográfiai nyomtatású olvasójegy.

Jóleső melegség az első érzés, ami e könyvek látára elfogja az embert. Melegség még ma is, amikor már érzéketlenné edzett bennünket a szenvedés és nyomorúság, s apatikusan nézzük a pusztulását annyi mordernek, ami szép, jó és valóban értékes volt a magyar életben, s amikor már száraz szemmel merdünk bele a jövő feketeségébe.

De mi van itten fölmelegedni való? Hiszen a gyomai könyvecskék tartalma nem új, világbomlasztó ideák nincsenek bennük, gyűlölködés se frecseg a betűoszlopaik közül; inkább valami ósdiassan naiv humor és itt-ott gyermeces gügyögés árad belőlük. A költösük pedig egyszerűbb a könyvkereskedői kirakatok újdonságainak legtöbbszörénél. Borítólapjuk nem sivalkodik tolakodó plakátocskák módjára, címeik nem nagyhangúak s e címek összeállítása szimpla belűszedői munka, de még csak nem is újmodi: a betűk simán sorakoznak egymás mellé, nem kacskaringóznak, s nem hányanak bukfcenet.

Nagyszerű emberi energiáknak, rettenetes földhözvágódások után is ernyedetlen akaraterőnek, magasan libegő irodalmi és kulturális szempontoknak a

Tónusos kezeléau technikai fametszet. Kaza György budapesti fametszőintézetéből.

kiérzése egyrészt, a könyvbeli tartalom és a kiállítás megértő öllekezésének, a tipográfiai művészet mély-séges megbecsülésének látása másrészt: íme, ettől suhan végig az a melegség és megilletődöttség a lel-künkön, amikor a gyomai műhely e kis szülőtteit nézzük.

Nem kicsiny dolog az, onnan az Isten háta mögöl, Gyomáról irányt mutatni irodalomnak, tipográfiának.

Kner Izidor irodalomtörténeti jelentőségű vállal-kozásait méltatni: nem a mi dolgunk. De kötelessé-günk megemlíteni azt, hogy ezekkel a vállalkozásokkal kapcsolatban tipográfiai téren is történik valami odalenn Gyomán: olyan munka, amely a könyvmű-vészetnek talán egy újabb renaissanceát készíti elő.

Mert könyvművészet dolgában itt-ott letévedtünk az esztétika által helyeseknek mondott csapásokról s a Morris-propaganda nyomán keletkezett dogma-tizmus megdőltevel elfelejtkezünk olykor művésze-tünk legfontosabb, alapvető elveiről is. Például az egységesség és anyagszerűség elveiről, amelyek örökérvényű igazságai voltak és maradnak minden-koron az iparművészeteknek.

A mai könyvek egy részének — és éppen a drá-gábbaknak, az úgynevezett amatorkiadásúaknak — az a hibájuk, hogy hiányzik belőlük a koncepció és a munkakivitel egységessége. Mintha sokan dolgoz-nának rajtuk, művészek, kalkulátorok és előkelő idegenek, nem gondolva azzal, hogy sok baba közt elvész a gyerek. Egy-egy könyvön van valami a litográfia, a rézkarc, esetleg még a grafikától távol-eső technikák stílusából is, amelyekkel szemben a könyvnyomatot ki-fejlesztőeszközök nem juthatnak domináló érvényességre.

Elborultan nézzük már évek óta, milyen köny-nyen veszi a tipográfusvilág gyönyörű mesterségünk hátrafelészorítását. A könyvcím megcsinálása — amely minden időkben chef d'oeuvre-je volt a könyv-nyomatónak — hovatovább egészen úgynevezett művészi kezekbe csúszik át. Csapnivalóan kezdet-leges, olykor a falusi mázoló nivóján is alul maradó „rajzolt” címsorokat látunk a könyvek egy részén, kínosan ható kontrasztjával a szöveglípusok tökéletes, évszázadok művészeti megismerésének fölhasználá-sával kiegészült technikájának. Szabad ezeket a nagyszerű technikai vívmányokat veszendőbe en-gedni?

Hosszú sorát lehetne felsorolni a legújabb idők ama könyveinek, amelyeken épp a művészember közremunkálása következtében ment veszendőbe a stílusbeli értékek legfontosabbika: az egység. Csodá-latos, hogy ezt az illető művészek nem érzik!

S azok az amatorkötések sokszor ugyan mit ta-karnak?!

A multkoriban láttunk egyet. Sima bőrkötésűt. A puha fölületet jóhírű művészember fölőgette tele cifra arabeszkek közt bujkáló groteszk figurákkal, művészi fantáziájának érdekes szülőtteivel. Szép volt a könyv kívülről, valóságos műremek. De csak mig beléje nem nézett az ember. Mert amikor fölütöttük: közönséges rotációspapíros, elvágott margó, egye-netlen színezetű nyomat tárult elbénk; azt sem tud-tuk, min ütközzünk meg hamarább.

„Szamáron a bársony nyereg!”

Ilyen példák sokaságára gondoltunk a gyomai könyvek lapozgatása közben. Mennyire más ez a könyvsorozat. Semmi hivalkodás, csupa megértés és diadalmas szerénység. Melegstruktúrájú jó fehér pa-pirosan jól megválasztott betűjű szöveg, itt-ott egy a betűképhez simuló fejléc, iniciálé avagy záródísz, szedett címlapok, némelyik vörös és fekete nyomta-

tással, jól megérett arányú beosztás és margómeg-állapítás, szolid könyvkötőmunka: íme, ezeknek a tényezőknél — tehát csupa egyszerű és természetes dolognak — kombinálásával Kner Imre olyan tipográ-fiai műremek sorozatát állította elő, melyek egyik-másikán negyedórát is elgyönyörködhetünk, anél-kül, hogy csak egy sorát is olvassuk. Mi ez, ha nem művészet?

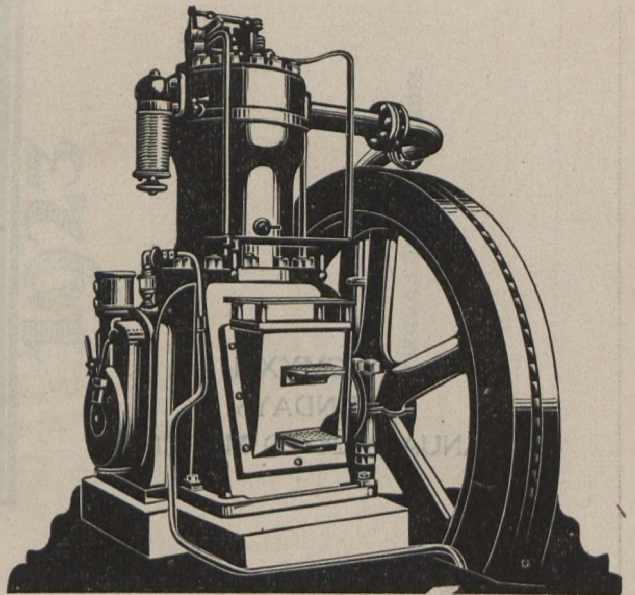
Ahány könyv: annyiféle tipográfiai elrendezésű. A kolumnafejekben, szedett fejlécek dolgában, címek és címdalalak s a szövegszedés formálása tekintet-ben bámulatos a stílus keretein belül maradó, üdítő változatosság. Bizonyosága annak, hogy a mi szinte-tikus művészetünkben is bőséges tere van az izléssel párosult találékonyságnak. Nem csoda, hogy a német szakemberek legnevesebbekjei elragadtatással szólnak a gyomai nyomda újabb oeuvrejeiről. A nagytudású, kifinomodott izlésű, praktikus németek ebben a stí-lusban látják a világháború utáni könyvművészet leg-jelentősebb és legmaradandóbb értékű új étape-ját.

Pedig a németek aligha értik a Kner-kiadványok szövegét, s így nem is élvezhetik a maga egészében azok minden benső harmóniáját. Mert a szöveg és a dekoráció itt egyetlen összhangzatos egészbe omlik; egy korszak levegője, illata, varázsa csap ki ebből is, abból is; a vonalak nyelve és a betűk zengése egy és ugyanaz, nincs köztük anakronizmus. Az író, a raj-zoló meg a tipográfus lelke egy sugárkévében toppan bennük elibénk.

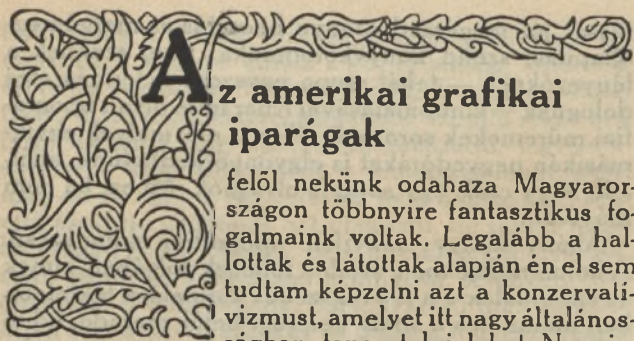
Az ilyen művészeti siker azonban nem lehet a vé-letlen dolga. A régi magyar könyvtárak esztendő-kön át való mélyreható tanulmányozásán s tömérdek kísérletezésen át vezet az út az igazi könyvművé-szethez. Morris is így csinálta, Knerék munkáin is ezt látjuk. Azt hisszük, hogy mindezekről a dolgokról sok szó esik még a közeli jövőben.

Az idei almanachban benne van Kozma Lajos és Kner Imre művészeti krédója is. Pörölyös, nehéz mondások, az őszinteség erejével lázadó kifakadá-sok minden ellen, ami hazug, idétlen avagy felszeg a háború most zajgó fináléjának a tipográfiájában. S ez a könyvművészeti hitvallás olyan, hogy vérbeli nyomdászember aligha találhat benne kifogásolni valót.

Novák László.

Fekete-fehér technikai fametszet.
Kaza György budapesti fametszőintézetéből.

Az amerikai grafikai iparágak

felől nekünk odahaza Magyarországon többnyire fantasztikus fogalmaink voltak. Legalább a halottak és látottak alapján én el sem tudtam képzelni azt a konzervatívizmust, amelyet itt nagy általánosságban tapasztalni lehet. Nem jelent

ez ugyan azt, hogy itt nem lehet nagyszabásút, európai fogalmak szerint is elsőrendűt találni a mi iparainkban. A maradiság alatt azt értem, hogy itten nem lehet találkozni a sok „művészi forrongással” a grafikai iparágakban, amelyeket odahaza „futurista” és egyéb elnevezés alatt ismernek.

Az itteni megrendelő legtöbb esetben mereven ragaszkodik az ő levélpapírosához, amelyet 10–15 évvel ezelőtt ugyanolyan betűvel készítettek, amilyenel ő azt ezúttal is akarja. S amilyen kicsinyes dolog a levélfej, ugyanezt találjuk meg az óriási, falakat betöltő plakátokon is, amelyek becsületes munka alkotásai, de csupán abban a főfogásban, amilyen nálunk a 90-es években találkoztunk. Semmi új,

semmi emóciót keltő. Ugyanez vonatkozik a folyóiratokra is, amelyek tipográfiai szempontból elsőrendűek, a benne lévő háromszinnyomatú hirdetések és autotipiai kliséről nyomtatott illusztrációk kifogástalanok, röviden: sokat nyujtanak azért az 5–10 centért, amibe egy ilyen folyóirat kerül, de a mi főfogásunk szerint valami hidegség van bennük, bár úgy a szedés, mint a nyomás elsőrendű. Úzleti szempontból persze elsőrendű „business” egy-egy ilyen folyóirat, amely hetenkint 3–400.000 példányban jelenik meg. Elképzelhető az a szédületes apparátus, amellyel egy-egy ilyen hetilap készül. Dacára annak, hogy a technikai kivitelt „elsőrendűnek” jeleztem, mégsem találom ezekben a folyóiratokban semmit, ami a mi szempontunkból újat jelentene, minden a megszokott, régi, kitaposott utakon jár.

Ezideig csupán egyetlen napilap — a newyorki The World — vasárnapi mellékletén találkoztam az új művészi főfogásnak megfelelő, gyönyörűen reprodukált mélynyomatásos képekkel. A mélynyomatás különben itt nagyon kedvelt kiviteli mód, már csak azért is, mert csupán nagyobb példányszámoknál fizetődik ki. A legtöbb newyorki napilapnak vasárnaponként 8–16 oldalas mélynyomatásos képes melléklete van, amely mellékleten a hét aktualitásai vannak bemutatva képekben egy-két soros magyarázószöveggel. A vasárnapi napilapok

THE METROPOLITAN MUSEUM OF ART

THE GENIUS OF AMERICAN ART

SIX LECTURES

BY

ROYAL CORTISSOZ

MCMXXIII

SUNDAYS

JANUARY 28 TO MARCH 4

THE GENIUS OF AMERICAN ART

JANUARY

28 The Forefathers

FEBRUARY

4 The Disciples of Nature

11 Some Types of Individuality

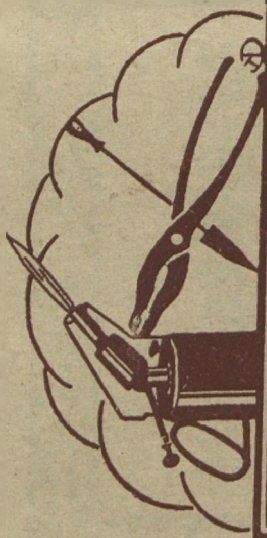
18 European Influences

25 The Emergence of a School

MARCH

4 Conclusions

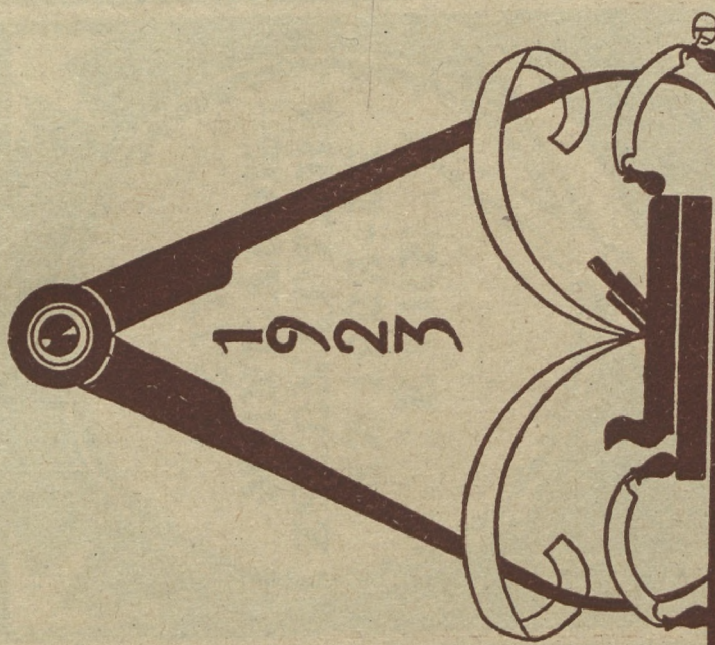
The lectures by Royal Cortissoz, the distinguished critic and writer, will have their first hearing in the Museum Lecture Hall, Sundays, at 4 p. m. Entrance at Fifth Avenue and 82 Street. Tickets are not required.

**BÁDOGOSOK
ÉS SZERELŐK
SZAKNAPTÁRA**

1923

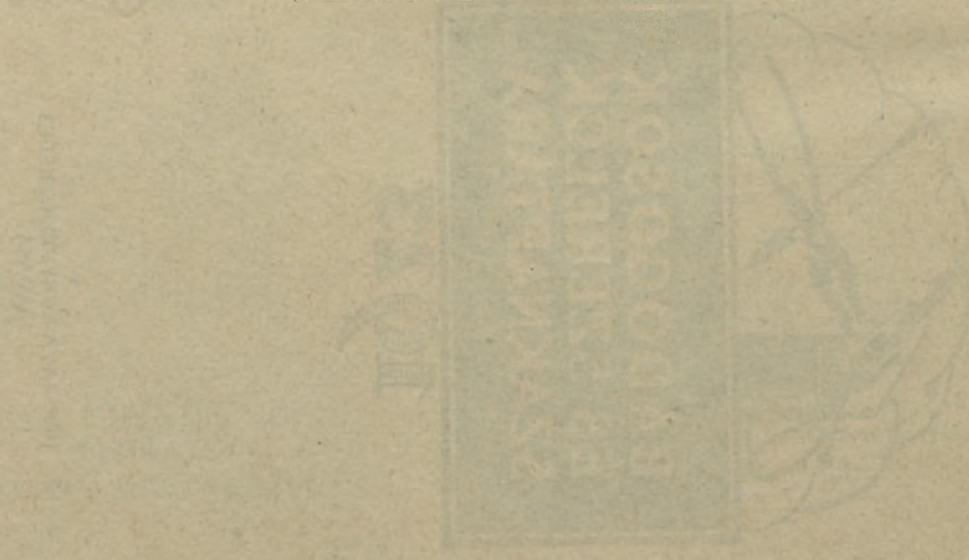
A
NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDEÉS
KIADÁSA

**FAMUNKÁSOK
ZSEBNAPTÁRA**

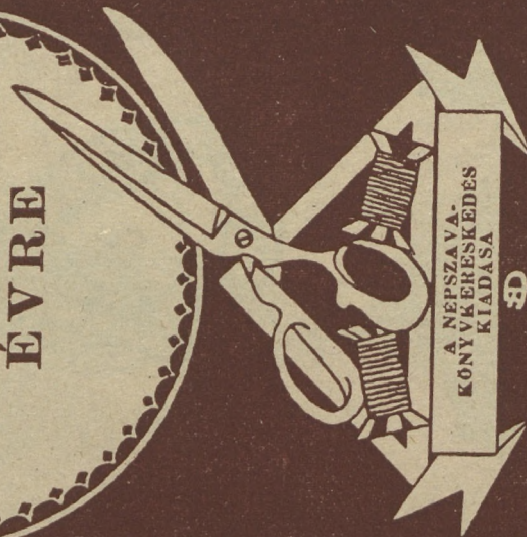
A NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDEÉS KIADÁSA

MADE IN AUSTRIA

SZABÓ-
MUNKÁSOK
ZSEBNAPTÁRA
AZ 1923-IK
ÉVRE

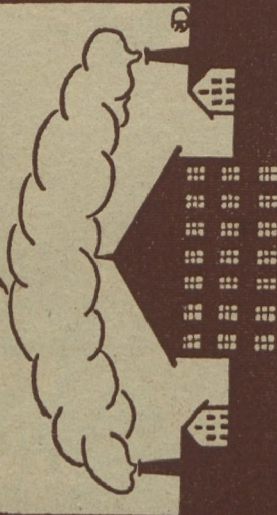

A NEPSZAVA-
KÖNYVKERESKEDES
KIADÁSA

SD

MAGYAR VAS-ÉS
FÉMUNKÁSOK
ZSEBNAPTÁRA

1923

SD

CLUB GARAGE
IX. KÖZTELEK UTCA 4. SZÁM
GARAGEIROZÁS KÜLÖN BOXOKBAN
MAGÁNJELLEGŰ BÉRAUTÓK
ÜZEMANYAG ELADÁS ÉJJEL-NAPPAL
MODERN JAVITÓMŰHELY
TELEFON: 135-69. ÉS JÓZSEF 139-78.

DEBRECENI
23

CLUB GARAGE
 IX. KÖZTELEK UTCA 4. SZÁM
 GARAGEIROZÁS KÜLÖN BOXOKBAN
 MAGÁNJELLEGŰ BÉRAUTÓK
 ZEMANYAGELADÁS ÉJLEL-NAPPAL
 MODERN JAVÍTÓMŰHELY
 TELEFON: 122-69 ÉS JÖZSEF 139-78

Fotó: H. P. ...

... Székesfehérvár ...

... Pál ...

GRAFIKA GÉPKERESKEDELMI ÉS NYOMDABERENDEZÉSI RT.

valamint a

FUCHS DÁVID GRAFIKAI SZAKÜZLET

iroda- és raktárhelyiségeit

V. CSÁKY-UTCA 49. SZ. ALÁ HELYEZTE ÁT

(Bejárat: V. ker., Wahrmann-utca 16. sz.)

Táviratcím: „Tipolito Budapest”

Telefon változatlanul

21-91

*

Vállalatainkat teljesen átszerveztük, nagyméretben kibővítettük és így a jövőben igen tisztelt feleinket minden tekintetben ki tudjuk elégíteni. @ Nagy készleteink révén az összes nyomdai anyagokat legversenyképesebb áron szállíthatjuk

*

RAKTÁRON:

**5 LINOTYPE
4 TYPOGRAPH
18 KÖNYVNYOMDAI
GYORSSAJTÓ
5 KÖNYOMDAI
GYORSSAJTÓ
15 TÉGELYSAJTÓ**

Raktárainkban
az összes grafika-
és papírfeldolgozó ipart
szolgáló gépek új és hasz-
nált állapotban nagy
választékban
kaphatók

RAKTÁRON:

**14 VÁGÓGÉP
26 FŰZŐGÉP
9 PERFORÁLÓ-
GÉP
42 DOBOZGYÁRI
GÉP
80 SEGÉDGÉP**

**SAJÁT ÉRDEKÉBEN KÉRJEN AJÁNLATOT!
FIÓK: BERLIN, S. W. 68. ALTE JAKOBSTRASSE 129**

GRATISZ ÉS NYOMDABERENDÉSEI

valamint a

GRATISZ ÉS NYOMDABERENDÉSEI

iroda- és raktárhelyiségeit

V. BÉKÉNYI UTCA 49. SZ. ALÁ BÉKÉNYI UTCA

Teljes vállalkozással
Táviratcím: "Tipolito Budapest"
Békeúti V. ker., Wöhrmann-utca 16. sz.)

Vállalatunk teljesén átszerveztük, nagyírású írás- és
nyomtatási gépeket, és így a fentebb írtak mellett minden tekintetben
ki tudjuk elégíteni a Nagy Készletnek névén az összes
nyomtatási anyagokat legversenyképesebb áron szállítjuk

DOKTORON
11. Y. 1882
12. Y. 1882
13. Y. 1882
14. Y. 1882
15. Y. 1882
16. Y. 1882

Doktorainkban
az összes Grafika-
és papírbalagoló ipar-
szelvények gépek új és hasz-
náló állapottan nagy-
váltásokban
kaplatok

DOKTORON
17. Y. 1882
18. Y. 1882
19. Y. 1882
20. Y. 1882
21. Y. 1882
22. Y. 1882

NYOMDABERENDÉSEI ÉS NYOMDABERENDÉSEI
NYOMDABERENDÉSEI ÉS NYOMDABERENDÉSEI

egyébként is oly terjedelmesek, hogy egész hétre is elégségesek olvasmányul s fogalmat lehet alkotni a terjedelemtől, ha följegyzem egy ily napilapnak a súlyát, amely majdnem mindig 2 font (1 kilogramm) körül jár.

A napilapok legtöbbször van azonkívül egy vásárnapi színes élclapmelléklete, olyan kivitelben, amilyenben annak idején nálunk a Szabad Szó illusztrációi készültek a „Kosmos” (mai „Globus”) nyomdában s azonkívül egy szépirodalmi folyóirat-szerű melléklete is. A newyorki American Journal ilven mellékletén az utóbbi hetekben a borítékon Pogány Willy mesteri festményeinek reprodukcióival találkozunk, amelyeket a lap részére készített, a World más helyén pedig egy előttünk ugyancsak ismerős névvel — Kober Leó nevével — szignált rajzokkal lehet találkozni. A magyar tehetségeket tehát nem lehet véka alá rejtteni!

New Yorkban, ebben a rengeteg kozmopolita városban különben is a jobb munkaerő bevándoroltakból áll. (Hogy e tekintetben az Egyesült Államokban milyenek másutt a viszonyok, nem tudom.) A mi fölfogásunk szerint képzett szakembert például a mi szakunkban, aki a nyomdászatot itt sajátította el: alig lehet találni, dacára a különböző szakiskoláknak, amelyekről nyilatkoztak az európai szaklapok olyan elismerőleg nyilatkoznak a kezeikbe kerülő prospektusok alapján.

A kezembe került a napokban a newyorki jogi egyetem egy prospektusa, amelyben egy „tipográfiai” tanfolyamot hirdet. Dacára még mindig fogyatékos angol nyelvtudásomnak, szándékomban volt ezeket az előadásokat meghallgatni, amiért is alaposan áttanulmányoztam a hirdetett előadások címeit, de a „tipográfiai tanfolyam”-nak hirdetett programban egy előadással sem találkoztam, amely határozottan nyomdászművelődési előadás lett volna, hanem mind a hírlapírással, a kiadóhivatali és a hirdetés-kereskedelművel foglalkozott. Ezekből az előadásokból tehát mint nyomdásznak alig volt hasznos.

Az inasok itt ismeretlen s ha egy-egy fiú ma belép valamely nyomdába tanulónak, máris fizetést kap s akkor lép ki, amikor akar. Természetes, hogy helycsere esetén már mint harmadrendű munkás vállal munkát. A munkaadó ilyen egyennél csupán arra néz, hogy az a pénzét megérje, mit sem törődve azzal, hogy milyen a minőség és hogy tanul-e valamit. Ha nem felel meg, elküldik s így szerez tapasztalatokat, amíg megöregszik, vagy ő maga is munkaadóvá válik, konzervatív nyomdász-mesterré. Eppen ezért annyira széttagolt a munka is: szedő, formázó, berakó, nyomó, gépmester.

A kereskedelmi nyomtatványok túlnyomó része egyszerű sorokból áll, az itt nagyon kedvelt „blokk”-betűkből szedve. A levélfejen, levélborítékon a cégen, címen s a foglalkozási ágon kívül egyéb szöveggel alig találkozunk; minden esetben hangsúlyozva van a foglalkozási ág, vagy a cikk, amivel a kereskedő kereskedik. Ez majdnem mindig nagyobb és föltűnőbb betűvel van szedve, mint maga a cég. Ugyanez vonatkozik a cégkártyára is, amely egyáltalán nem hasonlít egy az európai fogalmaknak megfelelő cégkártyához. Az itteni cégkártyák egyszerű, kihalakú névjegyek, amelyeknél első és legfontosabb követelmény, hogy a mellényzsebben elférjenek. Megtörténik, hogy egy cégnek levélpapírost, nyolcad- és negyedretű számlát és cégjegyet készítenek, mely esetben ugyanazon sorokat használok föl a négy nyomtatványhoz némi átcsoportosítással. Nem

mondok ugyan, hogy ez a fölfogás általános, mert találkozunk itt a régi, elavult fölfogásnak megfelelő illusztrált levélpapírral is, azonban többnyire könyomdai kivitelben, amely e cikkben szintén a konzervatív úton halad.

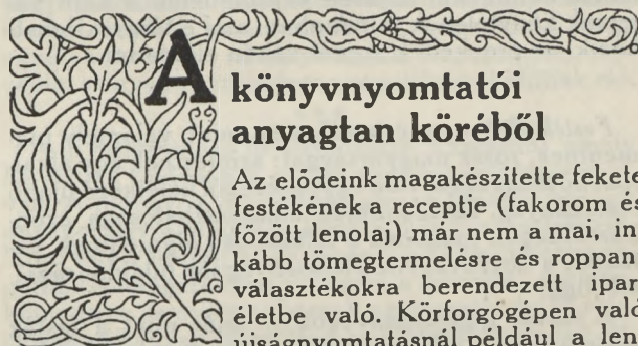
A művészi tipográfiai fölfogást jellemzi a Metropolitan Museum of Art bemutatott programja (lásd a 180. oldalon). Ezt a stílust szeretik itt s nem egyszer történik meg, hogy ilyen „művészi tökélyvel” előállított munka — szedőgépen készül.

Legjobban szeretném mindezt illusztrációkban bemutatni, amint ez a háború előtt lehetséges volt s amikor bármily kis közlemény illusztrálásánál is nem kerülhetett szóba, mibe kerülnek ehhez a klisék. Ismerve a mostani nehézségeket s tudva, mily küzdelmes egy magyar szakfolyóirat léte, le kell mondanom a képek közléséről, de talán lehetséges lesz közleményeimet olyan példákkal illusztrálni, amelyek szedés útján adhatók vissza. Szándékomban van ugyanis — elfoglaltságom miatt ugyan kissé hosszabb időközökben — egyes témákkal külön-külön közlemény keretében foglalkozni, ha ehhez a t. szerkesztőség teret ad. (Ezer örömmel. Szerkesztőség.)

Mára tehát csak ennyit, rapszódikus formában.

New York, 1922 november közepén.

Gondos Ignác.

A könyvnyomtatói anyagok köréből

Az elődeink magakészítette fekete festékének a receptje (fakorum és főzött lenolaj) már nem a mai, inkább tömegtermelésre és roppant választékokra berendezett ipari életbe való. Körforgógépen való újságynyomtatásnál például a lenolajjal kevert festék fölhasználását már a magas ár is lehetetlenné teszi. E tömegcikk előállításánál elég, ha a festék úgy-ahogy kielégítően fekete, a mult tüztűnkben már említett módon elég gyorsan szárad és a kötőanyaga nem szívódik be annyira a papírosba, vagyis nem válik el a festék anyagától olyannyira, hogy annak sárgás színe a papírosan áthatolva, ennek hátulsó oldalát is ellepje. Az ilyenfajta festékek előállításához a legolcsóbb lángkormot használják, a lenolajat pedig a legkülönfélebb pótlóanyagokkal helyettesítik. Ezeknek a kencepótló anyagoknak azonban még a mű- és akcidensfestékek előállításánál is nagy szerepük van, csakhogy itt már a festék színbeli mélyítése s az összanyag használhatósága céljából lámpakormot használnak. A festék rideg árnyalatát sok esetben egy százaléknyi kék kátrányfesték hozzákeverésével kellemesebb és lágyabb hatásúvá teszik.

Az illusztrációs festékek összetétele már nem olyan egyszerű és könnyű, mert itt a nyomtatásra váró formának (például autotipiáknak) finomságaival, valamint a papíros fölületének struktúrájával is számolni kell. Az ilyen nagyobb igényeknek is megfelelő festékeknek a nyersanyagot, vagyis a kormot már erős lenolajkencével török finomra, a tulajdonképeni dörzsölés és vegyítés pedig a szükséghez mérten kátrányoldatokból előállított úgynevezett kompozíciós kencekkel megvége. A kormofélék közül csak a legfinomabb lámpakorm, vagy még inkább a kontinensen elő sem állítható amerikai gázkorm jöhet

tekintetbe. A festéket ezenfölül a legkülönbélebb, külön e célra előállított olajban oldódó festékanyagokkal — árnyalatilag váltakozva (kékes, violás, barnás) — „nemesítik“.

Hogy az egyik vagy másik festék összetételéhez milyen arányban használnak föl a legkülönbélebb anyagok és pótlóanyagok, az reánk nézve nem fontos; elég ha tudjuk — rendes viszonyokat és kellő lelkiismeretességet föltételezve —, hogy az *újságfesték* keverésénél ásványolajok, gyanta s gyantaolajok jönnek tekintetbe; a *mű- és akcidentsfestékek*nél gyöngy kence, gyanta, gyantaszappan, terpenin, lenolaj, gyantaolaj; az *illusztrációs festékek*nél pedig dammarakence, velencei terpenin, kopálkence, bergamottolaj és a föbbi. A vegyítési arányt a korom minősége határozza meg.

Ha a fölsorolt különféle összetételű kencéknek a festékek előállításakor való percentuális fölhasználása előttünk — mint a festékgyártástól távol állók előtt — titkot is képez, az már azért is természetesen veendő, mert tudjuk, hogy a festékgyártók az egyik vagy másik festékhez való vegyítési hányadokat még egymással szemben is hét lakat alatt őrzik. De mindenesetre nem árt, ha a kencék jó és rossz tulajdonságairól némi fogalmunk van, mert így, adott esetben, a festékekben mutatózó bajok mégsem találunk bennünket teljesen készületlenül s nem vagyunk kénytelenek mindenben, ami e tárgyra vonatkozik, az érdekeltek szavát vakon elfogadni.

***

Festék alatt nem értendő más, mint valamely pigmentnek, rossz magyarsággal: szintestnek egy alkalmas kötőanyaggal való egyesítéséből keletkező újabb festékanyag. Ez utóbbinak alkalmazhatósága azonban főképen magának a fölhasznált pigmentnek, valamint a hozzávegyített kötőanyagnak tulajdonságaitól függ.

A száraz pigmentanyagok — már mint a festék alapanyaga — két nagy csoportra oszlanak, és pedig: *ásványiakra* (anorganikusakra) és olyanokra, melyeknek alapanyaga *növényi* vagy *állati* eredetű (organikus festékanyag). Az első csoport a természetes fém- vagy földfestékeket öleli föl, amelyeket a termelés helyszínén iszapolva, örölve, szítálva: a dörzsölésre jól előkészítenek. Mint nyomdafestékek főképen csak a barna és sárgás okra és terra di Siena elnevezés alatt közismert földfestékek jönnek még némileg tekintetbe, mert a földfestékek földolgozása általában — különösen durvastruktúras alapanyaguk miatt — leküzdhetetlen nehézségekkel jár. E festékcsoportnak nagyobbik része az imént érintett okokból nyom-

tatáshoz egyáltalában alkalmatlan. De az e csoporthoz tartozó festékanyagok megbecsülhetetlen előnye a szindüssága, erőteljessége, tartóssága és fényállósága. A földfestékek eme kiváló tulajdonságai a kémikusokat arra birták, hogy egyiket-másikat anilinnal való telítéssel még melegebbé, kellemesebbé tegyék. E csoportba tartozik a közismert mahagóni-, jakaranda-, szépiabarna- és a szintén barna árnyalatú acajoulakk.

A második csoportba tartoznak a kémiai úton előállított fémfestékek, melyek abban különböznek az első csoporttól, hogy festékanyagukat leginkább mesterséges úton, azaz leülepités, lecsapás útján állítják elő. A leülepedést vagy lecsapódást egy bizonyos kémiai eljárás előzi meg, amelynek eredményeként a kívánt festékanyag tömören kiválik.

A *krómsárga* az ecetsavas ólomoldatnak a krómsavas kálium oldatával való egyesítéséből csapódik le. A citromsárga a krómsavas ólomnak és a fehérkén-savas ólomnak a lecsapódása; a narancssárga a lecsapott krómsárgának hígított nátronlúggal való keverése útján áll elő. A krómsárga festékek mind ólomtartalmúak s kéntartalmú festékekkel (ultramarinnal, cinóberrel) nem keverhetők, mert kémiailag összeférhetetlenek s így színbelileg sem adják ki a kívánt nüanszot, hanem helyett valami homályos, tisztátlan árnyalat keletkezik a keverésük nyomán.

A *milorikéknek*, a berlini és a párisi kéknek festékanyaga vasklorid és lúgos oldatok egyesítéséből csapódik le.

A *cinóber* nem lecsapódásból ered, hanem a higany és kén összekötetésének eredménye. A drága cinóber helyett anticinóber (kátrányfestékanyaggal telített mennige) és antikarmin elnevezés alatt hasonló árnyalatú festékfelét ismerünk, amely azonban a valódi cinóber jó tulajdonságait (így a tartósságot, fényállóságot) még megközelítő mértékben sem egyesíti magában.

Az *ultramarinkéket* bizonyos agyagnak, kénnek, szódának vagy gläubersónak és szénhidrátanak keverése és hevítése útján nyerik. A kizárólagosan nyomdafestékül használt ultramarin kremsiféhrrel nem keverhető, s galvánlemezek nyomtatásához sem alkalmazható, mert mindkettőre rombolóan hat.

A *kremsiféhr* (ólmoféhr) a leginkább használt, kiadós és jól fődő fehér festék; tulajdonképpen a szén-savas ólomnak változó arányú összetétele. A sokat használt *cinkféhr* a cink elégetése útján nyert festékanyag, amely az égetési processzus alatt mint nehéz, sűrű fehér füst fejlődik ki és a kemence falain lerakódik. A cinkféhr, cinóber, ultramarin, mivel úgyszólván egy családból valók: jól összeférnek egymással.

***

A színes festékek körében megkülönböztethető továbbá a növényi, valamint a kátrányból nyert festékanyag. A növényi festékanyagok közt érdeklődésünket leginkább a festékfából kivont festékanyagok köthetik le. A fakivonatokból előállított festékek azonban (az achát-, gránát-, bronzvörös lakkokat) ma már nem igen keresik, mert ezek a lényegileg szebb és jobb lakkfestékekkel pótolhatók. De még a krappgyökérből nyert krapplakkok is — mivel a kőszénkátránynak egyik melléktermékéből nyert alizarin által utánozhatók — mindjobban háttérbe szorulnak. A mesterséges úton előállított krapplakknak alapanyaga úgy létesül, hogy szódaoldattal kevert alizarinoldatot egy alumíniumsóoldattal összevegyítenek. E vegyítésből a festékanyag mint csapadék lerakódik, mely lerakódás a kellő mosás és szárítás, vala-

VÉRTESI ALADÁR

BUDAPEST IV, FÖVÁM-TÉR 4
GYÁR: IV, MOLNAR-UTCA 33

TELEFON:
JÓZSEF 102-51, JÓZSEF 102-52,
JÓZSEF 62-49

LEVÉLBORÍTÉK- ÉS PAPÍRNEMŰGYÁR

mint a szokásos eldörzsölés után a nyomtatásra kész festéket adja. A valódi és nemcsak azzal kémiai rokonságban álló festékanyagból készült krapplakkok állandóságát, szépségét mészsók és az úgynevezett török olaj hozzávegyítésével még fokozni is lehet.

A lakkfestékek festőanyaga nagyrészt a kőszénkátrányból ered (anilin). A nyers kátrányban részben gázformában, részben folyékonyan avagy tömör állapotban lévő festékanyagoknak a szétválasztása nehéz munkát igényel, amellyel azonban a ma már oly fejlett kémia könnyen megbírkózik. Az ilyképen nyert festékanyagot egy a festékanyag színét nem zavaró, semleges testhez olyképen rögzítik, hogy a kettő (festékanyag és rögzítőtest) együtt homogén, egymástól elválaszthatatlan s ellentálló vegyület képez. A festékanyag rögzítéséhez földhidrátot, blankfixet, lithopont és a többit használják. A pigmentet fölvevő semleges szubsztrátum helyes megválasztásának a fedőképesség, fényállóság és fajsúly szempontjából fontos szerepe van.

***

E sorok bevezető részében célzást tettem arra a mindennapi jelenségre, hogy az esetleg beálló termelési zavarok alkalmával hol az egyik, hol a másik anyagot, de leginkább a nem alkalmasnak vélt festéket okoljuk a bajért, pedig sok esetben éppen olyan joggal a nem megfelelő, a festékhez viszonyítva elmentés tulajdonságú papirost is okolhatnók. Erős föl szívó képességű papiros például más összetételű festéket kíván, mint a félig vagy egészen enyvezett papiros. A festéknek a papiroshoz való viszonyát mindkét tényezőnek adhéziós ereje határozza meg, azaz: a festéknek tapadóképességét a papiros szívó képességével s ellenállóképességével helyes arányba kell hozni, nehogy egyrészt a papiros a festékben lévő kencét túlságosan gyorsan elnyelhesse, s másrészt nehogy a festékben lévő kence — a papiros gyenge ellenállósága folytán — a papiros rostjait föltéphesse. Leginkább az utóbbi jelenség az, amely a rendes munkamenetet megakasztja. Ezen a nyomtatás közben megfigyelhető fizikai jelenségen kívül a festék és papiros közt még kémiai egymáshatások is észlelhetők. Tiszta, enyvezetlen papirosoknál a festék és papiros közt ilyen egymáshatás nem mutatkozik, mert e papirosfajoknál a rostok anyaga mind a festék, mind pedig a benne lévő kence iránt közömbös marad. Kémiaiilag indifferensek továbbá olyan papirosok is, amelyek fölületükön állati enyvvel vannak enyvezve. A gyantával enyvezett papirosfélék azonban már másképpen viselkednek, mert a gyanta és kence, mint rokon anyagok, egymást kiegészítik. Ha a gyanta és kence találkozik: a kence az előbbit föloldja, miáltal egy képletileg veendő lakkszerű, gyorsan oxidáló réteg keletkezik, amely meggátolja a kencét abban, hogy a papirosba tovább is behatoljon, a nyomat pedig ilyképen a papiros fölületén biztosan tapad.

De visszatérve a kiindulópontunkhoz, már mint a festék és papiros közti összhangzat elérésének kérdéséhez, megemlítendő, hogy e célra hosszú ideig — bár szűkebb körben — bizonyos előszeretettel a petróleumhoz, mint a festék tapadóképességét redukáló pótszerhez fordultak. De e zsirtartalmú folyadék használatával járó kellemetlen tapasztalatok, úgymint a festék száradásának lassúsága, a festék és kence közti kötöttségnek lazítása, a festék mélységének redukálása és a többi lassacskán még ezt a kis kört is eltérítette a petróleum használatától.

A viszonyok kényszere, azaz a háborús évek alatt fokozatosan és mind nehezebben vagy sehogyan sem beszerezhető főbb anyagok (lenolaj, korom, amerikai gyanta, stb.) és utána a nem kevésbé romboló „valutáris” évek a festégyártást is a nem mindenben megbízható pótanyag fölhasználása felé szorította. A pótanyagok szaporodásával az úgynevezett tinktúrák, festékpótlók, regenerátorok és a többik szaporodtak. E tinktúrák — bár egyiket-másikat már jóval előbb is ismertük, és bizonyos esetekben fölhasználtuk — a főtebb említett okokból az utolsó években jelentős szerephez jutottak, mert velük, mint amolyan „festékidomítókkal”, vagy bizonyos kereten belül a festék alkalmazhatóságát szabályozó anyaggal a papirosban és a festékekben észlelhető megbízhatatlanság némileg ellensúlyozható. Nehezen földolgozható, vagy gyorsan száradó festékeknel, erősen föl szívó képes papirosoknál, hőmérsékletváltozásnál, gyorsjáratú gépeknél a kellő mértékben fölhasznált jó „festékpótló” a mutatkozó nehézségeken mindig átsegít. A „festékpótlót” mennyiségileg a festék merevségéhez, tapadóerejéhez mérten alkalmazzák. A festék mennyiségéhez viszonyítva 5—20 csepp elégséges, hogy a festéket nyúlékonyabbá tegye, anélkül, hogy a száradási ideje eltulodnók, vagy a festékanyag lazulna, élénkségéből vesztené. Az ilyen festékpótlókat vagy festéklazító tinktúrákat stearinolajból, vazelinolajból, éterből, gerániumolajból, kakukfűolaj vagy egyéb aromatikus növényi olajok, terpentinelaj, repceolaj s egyebek aránylagos vegyítéséből állítják elő.

***

A jó hengeranyag fő alkotórésze a zselatin, amely ha vízben földuzzadt, meleg glicerinen könnyen olvad. A ruganyos, de nem túlságosan tapadós hengeranyagot úgy állítják elő, hogy a már duzzasztott zselatint fölolvastják és glicerinnel s nyers cukorral vegyítik. A hengeranyag rendszeren a glicerin, zselatin, kölni enyv és nyers cukornak az összetétele. A rotációshengeranyag előállítására az előbbitől némileg eltér, amennyiben ennél a glicerinen és zselatinon kívül bóraxot, stearinolajat és csontzsirt is használnak.

A hengeranyag tisztítására a terpentinelaj vagy kis arányban petróleummal vegyített terpentinelaj a legalkalmasabb, mert a terpentin az olajat, kencét, száraz festéket minden utóhatás nélkül egyazon eredménnyel oldja. A terpentin szülőanyja a fenyőfa, melynek kérgéből és gyökeréből a terpentinelaj anyagát kivonják.

***

A jó kenőszert a két kemény test közti surlódást a minimumra csökkenti azért, hogy a surlódó fölleteken egy bizonyos állandósággal helyezkedik el

HORVÁT LAJOS GRAFIKAI SZAKÜZLETE RT

BUDAPEST
VII, ARÉNA-ÜT 80. SZÁM
TELEFON:
JÓZSEF 32—03

anélkül, hogy pépessé válna s a levegő halása alatt beszáradna. A surlódó fémfölületekre kémiaiilag bontó hatásának nem szabad lennie. A kenéshez az ásványolajokon kívül még vazelin és egyéb kompozíciós kenőcsök (tovottzsir) jöhetnek tekintetbe. Az ásványolajok tisztasága, használhatósága nem mindig a színétől — lehet az zöldes, sárgás, barnás —, hanem az összetételétől függ.

Ha csak körvonalozva is és minden fölösleges, inkább zavarólag ható részletezés nélkül érintettem anyagaink mibenlétét: úgy érzem, hogy a vázlatos ismertetés kerete mégis elég bő és könnyen áttekinthető, olyannyira, hogy benne minden gondolkodó nyomdász eligazodik. Az anyagok bővebb tárgyalása már nem a nyomdász, hanem a vegyész föladata volna.

Fuchs Zsigmond

Néhány régi budapesti könyvnyomdáról

A XIX. század első felében, amikor Gutenberg nagymesterünk dícső találmánya még „szabad művészet” (Freikunst) volt, mindössze csupán hat könyvnyomtatóofficina működött Magyarország ikerfővárosában Pesten (Trattner—Károlyi,

Landerer és Heckenast, Beimel és Kozma) és Budán (Egyetemi-nyomda, Bagó Márton és az 1845 előtt elkezdett Gyurián és Bagó).

Híres officina volt abban az időben többek között az egykori való *Beimel és Kozma*-féle könyvnyomdai cég, amelyet a régi szaktársak, ezek között néhai való jó *Bonyhádi Antal* és *Szűts Lajos* szaktársak, igen sokszor emlegettek. Maga *Falk Zsigmond* is ebben az officinában kezdte a pályafutását. *Beimel József* tanult könyvnyomtató, *Kozma Vazul* pedig papirkereskedő volt, de később, amikor már főnök lett, egy évig a faprésen dolgozott és azután annak rendje és módja szerint — Szűts Lajos szavai — „fölvétetett a mütársak sorába”. Később *Kozma* kifizetvén társát, a nyomdának még 1848 előtt egyedüli tulajdonosa lett, a szabadságharc után pedig a céget is egyedüli nevére változtatta át. Impresszuma így szökölt: „Pest, 1854. *Kozma Vazul* betüivel”.

A nyomda élén *Kocsi Sándor* szedő-nyomó (Schweizerdegen) állt, aki a szerelvényeket is szépen újította és javította. *Sándor* bátyánk mindenkor kollégialisan viselkedett a személyzettel szemben és *Kozma Vazul*

sohasem foglalkoztatott — *Bonyhádi* szerint — „olcsójánosokat”. Tisztességes hetibéreket fizetett és a „számlolók” sem panaszkodhattak.

A nyomda fölszerelése 3 gyors- és 3 vassajtóból állt és 4 ódon, nyikorgó faprésből. Tizenkét betűszedő mellett 2 (két?) nyomót foglalkoztatott *Kozma*. Hat évvel később, azaz: 1858-ban — *Dobler Károly* szerint — 18 szedő, 6 szedőtanonc, 5 nyomó és azonkívül 4 nyomóburs dolgozott a *Kozma*-nyomdában. (*Dobler* kollégánk is ebben az officinában tanult: 1858—1862-ig.)

Kozma papirosboltja később — szájhagyomány szerint — nem igen sokat hajtott a konyhára, a nyomda azonban ment, mint a karikacsapás. De a hatvanas évek közepén mégis csőd alá jutott. Ekkor e nyomdát *Érkövy Adolf* közgazdasági író és *Galgóczy Károly* történelíró *Kocsi Sándor* művezetővel közösen 4000 pengőért (8000 korona), tehát — nyomdásznyelven mondva — egy bögre káposztaért vették meg, amely azután körülbelül 1870-ig: „*Érkövy, Galgóczy és Kocsi*” közös cég alatt dolgozott. Ezután *Kocsi Sándor* lett egyedüli tulajdonosa a nyomdának (Belváros, Duna-sor és Kalap-utca sarok). A *Kocsi*-nyomda faktora *Pollák Gusztáv* volt, aki az egyleti életben is nagy szerepet játszott annak idején, maga a nyomda pedig a nyolcvanas évek végén szűnt meg. (*Kozma Vazul* volt a Segélyező-Egyesület első elnöke, 1862—1863-ig; *Galgóczy Károly* pedig, aki megírta többek között Pest vármegye három kötetből álló monográfiáját és könyvnyomdászati történelírással is foglalkozott, később a Magyar Tudományos Akadémia tagja s Pest vármegye tiszteletbeli főjegyzője is lett.)

*

Immár 55 esztendeje, hogy az *Athenaeum* Irodalmi és Nyomdai Rt. megalakult. Alapítója idősb *Emich Gusztáv* könyvvarus volt. Könyvesboltját 1842-ben nyitotta meg Pest szabad királyi városában. Hat év múlva nyomdát alapított (*Emich és Eisenfels*). Ez az officina 1852-ben már két gyors- és két kézi vassajtóval volt fölszerelve és 27 betűszedő mellett 4 nyomót foglalkoztatott. Az új ipartörvény 1860 május 1-én lépett életbe hazánkban és *Emich* volt az első — *Galgóczy Károly* állítása szerint —, aki (ekkor már *Eisenfels Rudolf* kompanistája nélkül) egészen saját cége alatt álló nyomdáját, az új ipartörvénnyel megélénkített verseny következtében, nagyszerűen átalakította, újra szerelte és kiterjesztette. Pesten (Belváros, Barátok, ma Ferenciek tere) örökáron megszerzte a gróf *Sándor*-házat és nyomban utána megvett ehhez még két igen régi szomszédházat és egy eddig konyhakertészet céljára szolgáló telket az Iskola-utcán (Curia-utca). E két utóbbi házacsokát egészen lerontatván, azok helyén „egyenesen a nyomdászat céljaira berendezett új épületet állított és abban a szükséges kellekekkel nagyszerűleg fölszerelt üzletét, amelyhez betű- és tömöntömühelyt (stereotipia) is csatolt, a sajtók hajtására és a formák fölhúzására és leeresztésére (Aufzug, amelyet e sorok írójának az idejében az öreg *Sógor* kézynomó és lehúzó kezelt) szolgáló gözhajtóerővel is ellátta”. Nyomatványain így szökölt impresszum: „Pest, 1865. Nyomatott *Emich Gusztáv* M. Akad. nyomdásznál”. Az *Emich*-nyomda élén *Urschitz Jakab* gépmester állt mint főművezető. A szedőteremben 1867 óta *Szentkirályi Márton* mester- és tabellaszedő (so nach dem alten Schlag) alfaktorokdott.

1868-ban *Emich* kezdeményezésére az *Athenaeum* az 1848-ban keletkezett *Emich*-nyomdát átvette és maga nemében nagyszerű részvényes társasági vál-

CSORDÁS ÉS NÉMETI

Grafikai
gépműhely és szaküzlet
Budapest V. Ügynök-utca 24. szám
Telefonhívó: 192-01

Kő- és könyvnyomdai sajtók, szedőgépek, nyomó- és papírgyári rotációsok, dobozgyári, könyvkötészeti gépek, önberakókészülékek szakszerű javítása, áthelyezése, szerelése

VONALOZÓMESTERT KERESÜNK

JÓ FIZETÉSSEL ERDÉLY EGYIK LEGNAGYOBB VÁROSÁBA, KI ROLNIS VONALOZÓGÉPEKEN TUD DOLGOZNI. CSAK ELSŐRANGÚ SZAKEMBEREK JELENTKEZZENEK „UNIVERSAL” R-T, BUDAPEST VIII, SALÉTRÓM-UTCA 2

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

ÜZLETI JELENTÉSE

A XXVII. ÉVI RENDES KÖZGYÜLÉSHEZ
AZ 1921 JULIUS 1-TŐL 1922 JUNIUS 30-IG
LEFOLYT ÜZLETI ÉVRŐL

BUDAPEST, VIII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM

AZ INTÉZET KIADÁSA 1922

800. koronázta Nagy Károly frank királyt római császárrá III. Leó pápa. — 1745. kötötték meg a drezdai béke Mária Terézia és II. Frigyes között. — 1856. szül. Feszty Árpád festő, O-Gyallán. — 1921. a szövetségek tábornoki kar közhírré teszi, hogy a nagykövetek tanácsa a soproni népszavazást jóváhagyta.

DECEMBER

25

Kedd

Nagy-Karácsony napja

**PESTI KÖNYVNYOMDA
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

**BUDAPEST
V., HOLD-UTCA 7.**

**ELNÖK:
KOVÁCSY SÁNDOR.**

**VEZÉRIGAZGATÓ:
Dr. FALK ZSIGMOND.**

ORSZÁG-VILÁG KÉPES HETILAP KIADÓHIVATALA.

KÜLÖN OSZTÁLY:

MŰVÉSZI LITHOGRAFIA, ZENEMŰNYOMDA

**IGAZGATÓSÁGI
TELEFON:
33—67.**

**MŰVEZETŐSÉGI
TELEFON:
36—02.**

	HÉTFŐ	
KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK
PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP

AZ INTÉZET NYOMÁSA.

Dunapentele

darab, egyenként 200 forinttal behajtatva...
minden részvény után 30 forintnak a visszatérít...
vel, 300000 forintra szállította le. Az Athenaeum...
1922-ban, tehát az alapítása után való negyvenedik...
értékében már több mint 600 munkást foglalkoztat...
tek. (Vide: Rendőrségi Évkönyv, paginák 194. Ez idő...
től már az új helyiségben: VII. Rákóczi-út 34. szám...
alatti volt az Athenaeum.)

Ez az igazgatójává ifjabb Eötvös Györgyöt választotta meg a részvényesek. Később lemondott. Az 1897-1898-iki parlamenti levelezése után azonban elvált a társulat élére állt és helyen maradt 1911-ig haláláig. A magyar biblíafilológus...
...a könyvtármunkák, könyvtári...
...a könyvtármunkák, könyvtári...
...a könyvtármunkák, könyvtári...
...a könyvtármunkák, könyvtári...

Az Athenaeum nyitása a hírlépcsze...
...a hírlépcsze...
...a hírlépcsze...
...a hírlépcsze...

Galvanoplasztika és grafikai sokszorosítás

Budapest, 1922

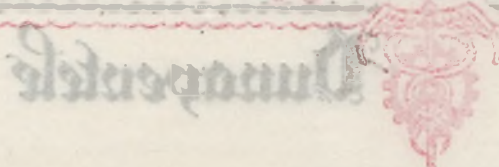
Galvanoplasztika és grafikai sokszorosítás
Budapest, 1922
...a Galvani János galvanoplasztikus-mesternek, a M. Kir. Technika szakosztályának előadásán került sorra. Galvanoplasztika és a nyomtatási eszközök felmérése...
...a hírlépcsze...
...a hírlépcsze...
...a hírlépcsze...

ROSNER ÁRMIN BUDAPEST

KÖFARAGÓ ANYAGOK-ÉS KELLÉKEK SZAKÜZLETE.
KÖFARAGÓ-MŰKÖ-ÉS SZOBRASZERSZÁMOK, ACÉLOK, BANYAFELSZERELÉSEK, CSISZOLÓSZERKEZETEK, MŰSZAKI CIKKEL, SÍRKÖVEK-ÉS KÖFARAGÓÁRUK NAGYBAN, POSTATAKARÉPKÉNYZTARI CLEARING 276730
TELEFON: JÓZSEF 10-28. SÜRGÖNYCÍM: ROSMIN BUDAPEST.

Budapest, VIII. KOZTETE-METŐ-ÚT 12/A
MŰVÉZLETI GÉPMESTER SZÉKÉJÉN
AZ ATHENAEUM
OLCSÓ KIVÁNYAI-OLVÁSA
KAPHATÓK MINDEK KÖNYVKERESKEDESBEN ÉS ELÁRULISTONÁL, KÉRÉSRE, ARJEGYZEK IS KAPHATÓ

Budapest, 1923

DECEMBER

25

ROSWIN ARMIN BUDAPEST

KÖZLEKEDÉSI HÍRLEVELEK ÉS KÖZVETLEN SZERELÉSEK CSISZ...
TELEFON: JÓZSEF 1058. SÜRGÖNYCÍM: ROSWIN BUDAPEST

Budapest

	HETFŐ	
KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖM
PÉNTEK	SZOMBÁT	VASÁRNAP

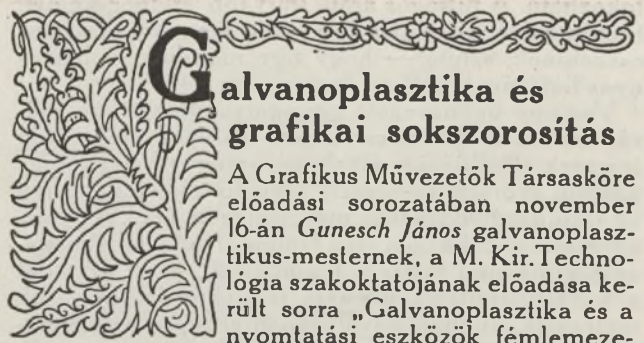
lalattá alakította. Ez 1868-ban 480.000 forint, 2400 darab, egyenkint 200 forinttal befizetett részvényre osztott alaptőkével alakult. Ezt az alaptőkét 1882-ben, minden részvény után 50 forintnak a visszafizetésével, 360.000 forintra szállította le. Az Athenaeum 1908-ban, tehát az alapítása után való negyvenedik esztendőben már több mint 600 munkást foglalkoztatott. (Vide: Rendőrségi Évkönyv, pagina 191. Ez időben már az új helyiségben: VII, Rákóczi-út 54. szám alatt volt az Athenaeum.)

Első igazgatójává *ifjabb Emich Gusztávot* választották meg a részvényesek. Később lemondott. Az 1887—1892-iki parlamenti tevékenysége után azonban újból a társulat élére állt és helyén maradt 1911-ben bekövetkezett haláláig. A magyar bibliofilek kis csapatának egyik lelkes vezető alakja, természetbúvár volt s könyvnyomtatási történetirással is foglalkozott. Ő írta „A könyvnyomtatás története Magyarországon” című könyvet. Idősb Emich Gusztáv Petőfi kiadójának fiaként született 1843-ban, Pesten. Kulturális szempontból legjelentősebb tette az egykoronás Petőfi-kiadás és Madách drámai költeményének, *Az ember tragédiájának* népies kiadása volt. Mint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának egyik buzgó tagja, a könyv útján terjesztett közművelődés szolgálatából is kivette a maga részét. (Lásd: Magyar Könyvszemle 1911, III. füzet, pagina 281.) Az általa letett 300.000 koronás alapítvány kamatait — rendelkezése értelmében — a nyomda legrégebb munkásai között osztják szét minden évben.

Az Athenaeum-nyomda a keletkezése után való 25-ik évében a következő fölszereléssel bírt: 800 métermázsa különféle rendeskönyvbetű (Brottschrift), 110 métermázsa cimbetű, hangjegy és szegélyzet (Einfassung), 68 métermázsa térző (spácium, kvadrát), 22 métermázsa „rekesz” (stég: részben vas, részben ólom), 167 darab sorzó (szedővas), 191 állvány (regális), 448 szedőszekrény (nagy) és 464 kis szedőszekrény. Továbbá 60 szedődeszkaállvány, 476 nagy szedődeszka, 337 kis szedődeszka, 7 nagy formamosódeszka, 45 nagy szedőhajó (cinkből és vasból), 360 hasábhajó fából, 31 hasábhajó cinkből, 65 közep-nagyhajó cinkből és vasból, 2 levonógép (korrektúrákhoz), 2 kéziszajtó, 2 amerikai gép (egyik gőzhajtásra), 13 gyorsajtó (ebből 1 kétszínnyomatos és 5 dupla), hozzájuk 2 köszénnel fűthető gőzgép, 1 simító-gép, 5 simítóajtó, 1 lyukasztógép, 1 hengeröntógép, 1 fűzőgép, 1 fölvonógép, 3 papirosvágógép, 2 lénia-vágógépyalu, 32 anyagláda a depóban, 4 létra, 7 asztal, 13 állvány, 23 korrigálószék, 24 ülőszék, több ezer metszvény fából, cinkből és galvanizálva. Papiroskészlet volt mintegy 120 különféle fajból. Alkalmazva volt (120 szedő, 8 gépmester és nyomó, 18 betűöntő, 2 gépfűtő, 45 inas, 17 férfiségdmunkás, 48 női munkás, 3 könyvkötő, 2 asztalos stb.) összesen 263 egyén.

Az Athenaeum-nyomda rövid történetének a befejezése előtt megörökítem még ezen a helyen is, hogy *idősb Emich Gusztáv* volt a mi Segélyező-Egyesületünknek második elnöke (1863—1866), aki Pesten született, ahol 1869 április 3-án meghalt 55 éves korában. Ő léptette elő *Urschitz Jakab* művezetőt címzetes igazgatóvá, *Szentkirályi Márton* alfaktort szuverén szedőosztályi faktorrá és *Cseleznik Jánost* főgépmesterré. Szentkirályi utódja: *Benedek Sándor* hozta divatba az 5—6 forintos hetifizetéseket és ha valamelyik szedő (szerinte: „slovák”) javítást kért, három- vagy négyheti kunyerálás után: nagykegyesen és egy ötvénoros morálprédikáció után, „megjobbította” a hetifizetését — 25 kemény vörös krajcárral... De mortuis...

Leitner Pál.

Galvanoplasztika és grafikai sokszorosítás

A Grafikus Művezetők Társasköre előadási sorozatában november 16-án *Gunesch János* galvanoplasztikus-mesternek, a M. Kir. Technológia szakoktatójának előadása került sorra „Galvanoplasztika és a nyomtatási eszközök fémlemezeleése” címen. A kitűnő előadás némely tételét a tárgy érdekességéért jegyzeteink alapján röviden közöljük.

A galvanoplasztikát 1839 körül találta föl Jacobi. Az eljárás azon alapszik, hogy ha valamely fémsónak vizes oldatán (az úgynevezett elektroliten) elektromos áramot vezetünk át: akkor a katódon, vagyis az áramot a fémsóoldatból kivezető fémes vezetéken a fémsónak féme kiválik, még pedig igen finoman, egyenletes levonat alakjában, mely híven visszatükörzteti a katódnak minden részletét. A galvanoplasztikának legfő eszköze még ma is a Daniell-elem.

A másolásra kerülő fametszetet, avagy egyéb klisé-t körülzárva, oldalait lyukacsos ürpötlokkal foglaljuk körül, aztán grafitfittal finoman bevonjuk. Majd a metszetről hidraulikus sajtó segédelmével, vagy egyéb módon — de mindenesetre igen erős nyomással — viaszmatricát készítünk el, aztán aranygrafittal újra bevonjuk. (Az aranygrafit úgy készül, hogy 1 kilogramm grafitba 3—4 grammnyi királyvizben oldott arányat keverünk.) A lecsapat sikeres voltának bizonyos gyakorlati úton szerzett ügyesség a föltétele; ha gyöngye a grafitréteg: leázik s ennek következtében a klisé e részére nem verődik le a fém; a túlságos grafitmennyiség pedig a finomság rovására megy. Egy sereg aprólékos munka után a matrica a negatív sarokhoz erősítve, tehát katódképen a galvánfűrdőbe kerül; vele párhuzamosan pedig a pozitív sarokra az úgynevezett anódelemez akasztjuk.

Az áram bekapcsolása után az elektrolitnak nevezett folyadékból (vörösrézgalvánók készítése esetében tömör rézgalicoldatból és kénsavból) a katódra — vagyis a matricánkra — igen finom vörösrézveredék csapódik le, mialatt az anódelemez féme körülbelül ugyanilyen arányban fogyni kezd.

Az úgynevezett első tapadás igen fontos a galvánó sikerültére nézve. Az áramnak kezdetben a legminimálisabbnak kell lennie (mondjuk: 1 voltos áramfeszültség mellett 1 négyzetdeciméterre fél ampernél több ne essék); később az áramerősség lassankint

MINDEN
MŰVEZETŐ
GÉPMESTER
SZEDŐ

AZ

ATHENAEUM

OLCSÓ
KIADVÁNYAIT
OLVASSA

KAPHATÓK MINDEN KÖNYVKERESKEDÉSBN S EL-
ÁRUSÍTÓNÁL. KÉRÉSRE ÁRJEGYZÉK IS KAPHATÓ

fokozható. A túlságos áram durvább szemecskéjűvé teszi a galvánót, amelynek pedig igen finom szemcszetűnek, szinte — hogy úgy mondjuk — bársonyos hatásúnak kellene lennie.

Van egy úgynevezett gyorsgalvanoplasztikai eljárás is, amely főképp csak igen sekélyes mélyedésű lemezek előállítására alkalmas, amennyiben a lemez nagyon gyorsan vastagszik a kiálló felületeken s így az áram a mélyedésekbe már nem igen jut el. A gyorsgalvanoplasztika igen erős árammal dolgozik (1 négyzetdeciméteren mintegy 6 amperrel), ezért az oldat a hűtőapparátusok ellenére is olykor 45 fokig fölmelegszik, aminek következményeképp a befüggesztett viaszminták könnyen elolvadnak, anyaminták pedig összenőhetnek a veredékekkel. Művészi rézmet-szetekről való galvanoplasztikai munkánál ez roppant kárt jelenthet.

A vörösrézreteget a kliséknél általában 0,2—0,3 milliméternyi vastagságúra készítik; lehetne természetesen vastagabb is, de ennek egyrészt nem volna semmi értelme, másrészt pedig a vastagabb vörösrézveredék a levételkor kevésbé elhajlik, amelynek hátrányai a nyomás alkalmával mutatkoznak. A galvanoplasztikai másolatot különben olyanformán képzeljük el, mintha ezer meg ezer végtelen finomságú szitaréteg tapadna egymásra; egy 1,3 milliméteres vastagságú lemeznél például vagy 6000 is lehet ezeknek az egymásra tapadó szitáknak a száma. Ha a galvanoplasztikai fürdő túlságosan sok savat tartalmaz: e sziták ritkábbak lesznek, a lemez pedig törekenyebbé válik. Ezért igen fontos a fürdő savtartalmának időről időre való ellenőrzése. Ez az ellenőrzés az úgynevezelt kongópapírral történik.

A galvanoplasztikában csak azok a fémek jöhetnek számításba, amelyek nem ötvözöttek; ilyen az arany, az ezüst, a vörösréz, nikkel és vas; már a sárgarézzel, amely a vörösréznek horgannyal való ötvözése révén áll elő: nem lehet galvanoplasztikai másolatot készíteni. Fontos egyébként a galvanoplasztikában, hogy a fölhasználásra kerülő anyagok vegyi tekintetben tiszták legyenek. Ha például a vörösréz nem mentes a vastól meg egyéb fémes anyagoktól: egyórás munka után a lemez már egészen fekete lesz a vas s egyéb ilyen idegen anyagok kicsapódása következtében. Ez természetesen erősen hátráltatja a veredék képződését.

Gyakran megtörténik, hogy a túlfinom rajzú (helio-gravür) lemezeket nem tudjuk viasszal lemintázni, ilyenkor az eredeti mintát függesztjük az oldatba és erről egy negatívot csapolunk le, az így készített anyalemezről azután tetszés szerinti mennyiségben készíthetünk nyomólemezeket. Hogy az így készített anyalemez a veredékekkel össze ne nőjön: vagy beüzem-tözzük az anyalemezt, vagy pedig forró viasszal bekenjük s azon mód forrón ismét letöröljük, úgy hogy mindössze csak valami, a láthatatlanságig finom viaszréteg marad a lemezen.

A vörösréznek a nyomtatással szemben való ellen-állóképessége tudvalevőleg elég nagy, de ha milliós példánymennyiségekről van szó — mint például bankó- meg bélyegnyomtatásokról —, olykor bizony még ez is kevésnek bizonyul. 0,01 milliméteres kopás már hasznavehetetlenné teszi a galvánót, ez pedig (különösen a széleken) elég hamar bekövetkezhetik. Ezért már jóideje fölszínre került az acélgalvánók kérdése is. Az acél ugyanis ötszörte annyi nyomást állana ki. A megvalósításnak azonban éppen az acél roppant keményége volt az útjában, aminek következtében ugyanis a lecsapódott acélveredék — de épp úgy a nikkelveredék is — csakhamar föl-kunkorodik.

Az orosz államnyomdában ezért századmilliméternyi vastagságú acéllemezeket csináltak az anyamintáról (e vastagságnál az acél még nem kunkorodik) s aztán folytatták a galvanoplasztikai munkát vörösrézzel, mindaddig, míg a lemez 0,2 milliméter vastagságúvá nem lett.

Egy magyar embernek, a mostanában jubilált *Dobrovsky Lajos* államnyomdai galvanoplasztikusnak sikerült végre az acélgalvanoplasztika nehéz kérdését megoldania. Kilencven óra alatt 0,3 milliméteres acéllemezt állított elő; hogy miképpen: egyelőre még az ő titka. Sajna, a háborúokozta rettentő viszonyok még nem engedték meg, hogy nagyjelentőségű találmányát kellőképpen értékesítse. Mellesleg mondva: az acélgalvanoplasztika jóval nehezebb a vörösrézzel való munkánál. Az utóbbit illetőleg — ha jó a fürdő, meg az egyéb fölhasználásra kerülő anyagok — biztos a siker. De az acélgalvanoplasztikánál már nüanszokra megy a dolog; az ilyenkor használt vasammonszulfátnak például pontosan 33 százalékos fémtartalmúnak kell lennie; hogy ennek a beszerzése a háborúokozta szörnyű kereskedelmi és ipari viszonyok közt mily nehéz: csak a szakemberek tudják igazán megérteni.

A lágyabb fémeket nikkellel és vassal közvetlenül bevonni bajos dolog s ezért leghelyesebb azokat előbb rézzel bevonni és csak azután nikkelezni.

Az acéllemez fölöntése nem jár különösebb nehézséggel; ciankáliával bevonva, az acélt könnyen fogja az ón, s ha ez biztosítva van: a többi munka már köztudomásúlag igen könnyű.

A nikkel- és acélgalvánók ellenében fölmerülhet az a kifogás, hogy roppant simaságuk nyomtatás közben egyre fokozódik, annyira, hogy végül már nem is fogják a festéket. E bajon azonban igen könnyen segíthetünk, ha ilyenkor a lemezt benzinnel lemosuk, vagyis zsirtalanítjuk, aztán egy pillanatra gyönges salétomsavas oldatba mártjuk. Az oldat e pillanatot alatt már bizonyos, szabad szemmel persze nem látható érdességet teremt a lemezen s ettől fogva az a festéket jól fogja.

Hogy a galvanoplasztikának a betüöntést megelőző munkálatokban milyen nagy a jelentősége: meglehetősen közismeretes. Egyrészt lehetővé teszi az acélpaticák helyett olompaticákba való betü-metszést — amikor az utóbbitól beverés helyett galvanoplasztikai úton állítják elő a matricát —, másrészt pedig bármely már meglévő olomtipusról is készíthetünk matricát, aminek segédelmével aztán ezt a típust tetszés szerinti mennyiségben sokszorosíthatjuk.

A galvanoplasztika alkalmazása nagyjelentőségű a most annyira divatozó rézkarca nézve is. Ennek alapanyagát, a jóminőségű, simára gyalult és fényezett vörösrézlemezét ma nagyon nehéz beszerezni. A „hideg tüvel” dolgozó művészberek tehát úgy próbáltak segíteni magukon, hogy cinklemezre vettek a rézlemez helyett s művük elkészülte után vörösrézzel befuttatták azt. Így aztán a lemez keményebbé is lett s megvolt neki a réznyomtatásos technika szempontjából fontos fénye is.

Praktikus dolog a stereotiplemezeknek nikkellel való bevonása is. Így e lemezek nyomásbirása legalább is a kétszeresére fokozható. E bevonás az áranak viszonylagos csekélyége miatt nagyobb példányszámok esetén igen jól kifizetődik. Lehetne természetesen a szedést is nikkellel bevonattal ellátni, de az ilyen szedés későbbben való elosztása sok bajjal járna a tapadása és a spáciumok mélyedéseibe is lerakódott nikkel miatt.

Tükördarabok nyomdászatunk történetéből

A debreceni nyomda és Töltési István.
A tizenhetedik század négy katolikus nyomdája mellett alakult új református nyomda is. Ilyen volt szepesvárallyai Bernárd Máté nyomdája Csepregen, majd utána Pápan is nyílik nyomda, ezenkívül Tejfalun Wechelius Zsigmond János nyomtat 1637-ben. Ez az officina gróf Pálffy István pénzén rendeztetett be. Tejfaluról 1650 körül Wechelius András Zsigmond fia Csallóköz-Somorjára vitte át. Ezenkívül nyílnak még nyomdák Zágrábban, Nagyenyeden, Trencsénben, Sopronban és Zsolnán. Volt még egy nyomda Brassóban is, amely eredetileg Honterus Jánosé volt. De a nyomda rossz sajtója miatt nem működött már régen. Hermann Mihály a sajtót kiigazította s 1644-től 1691-ig dolgozott rajta.

Debrecenben Csáktornyai Jánosnak volt ez időben nagy nyomdája, amely több Lipsiai Pál tulajdonába ment át. Itt jelent meg 1607-ben az első görög nyelvtanunk, Károlyi Péter nagyváradi református pap adta ki.

Lipsiai Pál uram is megtért őseihez 1620-ban. Két fiút hagyott hátra: Pált és Pétert. A két fiú adósságba keveredett, nemkülönben Rheda Pál uram is, akinek házában a nyomda volt. A város ugyanis 250 forint követeléssel állt elő Rheda Pál és a Lipsiai-fiúk ellen. Fizetni nem tudtak s ezért a város 1630-ban lefoglalta a nyomdat és a házat, annak rendje szerint megbecsülte azt eképen: a Rheda Pál háza ér 300, a nyomdai felszerelések 150, és a betűkészlet pedig 50 forintot. A város tehát még 250 forintot fizetett a Lipsiai-fiúknak és Rheda Pálnak, amin azok testvériesen meg is osztzkodtak és a város ily módon birtokába vette a Rheda-házat és a Lipsiai-nyomdat.

Három év múlva, 1633-ban a városi tanács Fodorik Menyhért deáknak bérbe adja a nyomdat házastul együtt, kikötvén egyben, hogy a tanács engedelmével semmiféle prédikációs vagy vallási dolgot ki nem nyomtatnia szabad.

Menyhért deák meg is tartotta a szerződés e pontját és nem is volt baja a tanáccsal, de már Töltési István könyvnyomtatót egy izben a tömlöche záratta a város főbírája, mert Pósházi János sárospataki tanár hitvitázó iratát ki merte nyomtatni.

A városi magisztrátus a nyomdat 1663-ban átadta Karancsi Györgynek, akivel nem lehetett megelégedve, mert rövidesen elcsapván, helyét Rozsnyai János foglalta el. Rozsnyai után következett Töltési István, akit a város 1681 augusztus havában Belgiumba küldött a betűvésés tanulására.

Töltési, aki majdnem három évet töltött Belgiumban, hazajöve Debrecenbe, a városi nyomdat teljesen új betűkkel látta el.

1705-ben nagy szerencsétlenség érte Debrecen városát, s véle egyetemben a városi nyomdat. Herbeville tábornok labanc serege benyomult a városba s elpusztította a tipográfiát. Ugyanez a sors érte a tanácsházán ládába raktározott sárospataki nyomdakészletet is, amelyet a jezsuiták vandalizmusa elöl mentett oda Rozsnyai János.

A városi nyomda ügyvezetője ebben az időben már Vincze György volt, aki e zavaros napokban eltűnt. Töltési István ekkoriban már Komáromban volt

s naptárnyomtatással foglalatokodott. A naptárkiadás azonban nem ment olyan könnyen, ahhoz királyi privilégium kellett, amelyet előbb meg kellett szerezni és csak azután lett volna szabad a naptárt ki nyomtatni. Mindamellett Töltési István még a királyi szabadalom megérkezése előtt, 1704-ben kiadta a komáromi kalendáriumot ily címmel: „Ujj Kalendárium Mellyet Chrisztus Urunk születése után való 1704 Esztendőre irt NEUBART János És Magyar Országgra és Erdélyre és egyéb Tartományokra is alkalmaztatott. Cum Gratia, et Privil. Sax. Caes. Reg. Maj. Komáromban Töltési István által“.

E naptár kis tizenhatodret nagyságú és negyven számozatlan levélből áll, amelyek nyolc oldalankint lettek nyomtatva, illetve összefűzve. Töltési István naptárának megjelenése után egy évre kapta meg I. József császár privilégiumát, amely szól eképen:

„Privilegiumnak Summája. Az Fölszék Császár és Magyar Országi Koronás Király által ki adott Privilegiumban tiltatnak mindazok, valakik 15 Esztendőknek elfolyása alatt Komáromban lakozó Töltési István (úgy utánna következő két ágon levő maradékinak) munkáján kívül Magyar Calendáriumokat, kik ennek előtte Löcsén szoktanak volt nyomtatni, akár Nagyobb formában s akár melly Typussal is egész Magyar és Erdélyországokban behozni merészelnének, az Privilegiumban kiadott kemény büntetés alatt. Bécsben 5. Nov. Josephus. (P. S.) Somogyi Ferenc.“

Azonban, dacára e „kemény büntetés“ kilátásba helyezésének, ilyen naptárak jelentek meg privilégium nélkül Löcsén, Kolozsvárott, Bártfán és Nagyszombatban is, aminek a magyarázata az, hogy a református Töltésinek kiadott privilégiumot a katolikusok nem respektálták.

Mikor Töltésinek lejárt a tizenötévi privilégiuma, azt ismét meghosszabbították négy évre s mikor e négy év is lejárt, a privilégium, valószínűleg a katolikusok befolyására, többé nem hosszabbított meg.

„Erdély féniksze.“ Nyomdászpanteonunk egyik legszebb alakja Misztótfalusi Kiss Miklós volt, aki Hollandiában ismerte meg a nyomdászat művészetét és ebben oly tökéletességre emelkedett, hogy az európai nyomdászok általános véleménye szerint ő volt akkoriban a világ legelső sculptora (betűvéső) és fusora (betűöntő). Betűi oly szépek voltak, hogy Olasz-, Svéd-, Francia-, Angol- és Németország is vetekedtek érte, megrendeléseket téve nála, sőt a lengyel zsidók is általa véseték héber betűiket, az örmények és georgiaiak szintűgy.

De idehaza is eljutott a híre. Versbe foglalták ügyességét ilyeténképen:

*Mindenféle nyeloben és minden formában
Betűt metszhet vala nagyobbban s apróbban,
Ugy jár vala tudós keze az acélban,
Mint másnak a könnyen engedő viaszban.*

Szállt is felé minduntalan az üzenet messze Hollandiába: jönne haza, mert hogy a hazának nagy szükségé vagon a tudós tipográfusokra. Addig csalógtatták hazafelé, míg végre hűszeszendei távollét után Kiss Miklós engedett a hívásnak, útra kelt, s hosszas viszontagságok után hazaérkezve, Kolozsvárott telepedett meg.

Református ember volt, aki mindamellett nem vette alá akaratát a konvenciók egyházi fegyelmek és ezért nagyon sok baja támadt az egyházbéli dignitáriusokkal. Folyton támadták szabadabb és nyiltabb iránya miatt. Az általa átdolgozott biblia és testamentum nem tetszett az eklézsiabeli hangadók-

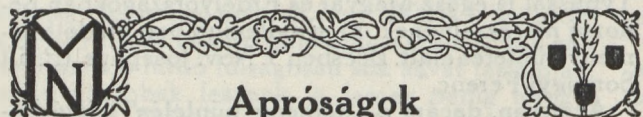
nak. De ő ezzel nem törődött: dolgozott tovább és árusította féláron a könyveit, csak hogy jobban elterjedjenek. De nem tetszett a kompaktoroknak (könyvkötőknek) sem, akik kétszeres áron adták e könyveket. Eleshangú iratai pedig a papság és a professzorok nagy részét zúdították ellene, akik azzal kezdték vádolni, hogy meghamisította a bibliát. Zsinat elé is idézték, amely ellenfeleinek adott igazat. A sok üldözés és kálváriajárás végre megtörte, s 1702-ben, 52 éves korában meghalt.

Tótfalusi nemcsak kitűnő nyomdász, betűöntő és betűvéső volt, hanem európai hírv nyelvtudós is, aki könnyű szerrel kezelte a görög, latin és héber nyelveket. Munkái révén a magyar Bod Péter „Phoenix Daciae” (Erdély Fénikszének), Jankovich Miklós magyar Elzevirnek, Toldy Ferenc „régibb nyomdász-tunk nagymesterének” nevezte.

Az ő nevéhez fűződik teljesen az első örmény és görögiai nyomdák felszerelése, amelybe nemcsak a betűket készítette, de a sajtókat is, nemkülönbön minden más segédeszközt is.

Tótfalusinak halála után az öntödét (fusoriát) 1703 május 15 én átvette az erdélyi református eklézsia, a nyomdát pedig Telegdi Sámuel 75 forintért vette bérbe az özvegytől.

Haraszi József.

Apróságok

Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1920–1923. Szerkesztette *Novitzky N. László*. Kiadta a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyező-Egyesülete. Bolti ára portón kívül 200 korona, tagoknak 150 korona és a portó. Megrendelhető Wolf Antalnál, Budapest VIII, Kölcsey-utca 2. — Mesterien szerkesztett, csinos kis könyv; nyomdászember nem lehet el nélküle. Tömör és igen alapos szakcikkek vannak benne *Neumann Ede*, *Andai Gyula*, *Wanko Vilmos*, *Szilágyi József*, *Fuchs Zsigmond* és *László Dezső* kollégáinktól, valamint lapunk szerkesztőjétől, de a legnagyobb munkát a gyönyörű szakírói multú szerkesztő, *Novitzky N. László* végezte. Hét kis ívre ekkora s ily alaposan megrostált, kiválógaott anyagot összeszorítani: ez már igazán redaktori virtuozitás. A szakcikkekben meg az obligát nap-tári részen kívül megtaláljuk az Évkönyvben a legfrissebb postatárfát, a nyomdászörök, szaklapok, békéltetőbizottságok, munkásközvetítők és külföldi nyomdászegyesületek, a magyarországi könyvnyomdák címjegyzékét és az annyira tanulságos és érdekes nyomdászstatisztikákat, a Munkásbiztosító legújabb járuléktáblázatát, a segélyzőegyesületi tájékoztatót és sok más gyakorlati fontosságú táblát s egyéb útbaigazítást. Csupa öröm a könyvecskét lapozgatni. — Jó munkát végzett az Évkönyv technikai előteremtője, a Világosság-nyomda is. Higgadt és tetszetős könyvstílusával, precíz szedésmunkájával és gondos nyomtatókészésgével méltó köntöst adott az értékes és komoly tartalomra.

A magyar helyesírás egységesítéséről beszélt november 19-én dr. Balassa József tanár a Korrektorok Körében. A helyesírás egységesítésének dolgában legutóbb történtek ismertetése után fölvetette az előadó a kérdést: milyen legyen a helyesírás? És nyomban meg is felelt rá: egyszerű, következetes és minden ingadozást kizáró, hogy a szedő minden időpazarlás nélkül folytathassa munkáját. Az okoskodást ki kell kapcsolni munkaközben és ez csak akkor fog sikerülni, ha minden nyomdában egységes helyesírás szerint fognak szedni. A magyar nyelv a fonetika nyelve és a szószármaztatás szerint való írásmód mindjobban elhomályosul. Míg például az angol, francia írott nyelv nem tart lépést az élő nyelv fejlődésével, írott nyelvünk szoros kapcsolatban van élő nyelvünkkel. Helyesírásunkra nézve nem lehet állandó törvényt alkotni. Csekélyebb eltérések sohasem lesznek kiküszöbölhetők, a helyesírási szótárba azonban azt fogjuk fölvenni, ami a legegyszerűbb. Az olyan nyelvtani alakok, mint *fel: föl*, *add: adjad*, *olvassd: olvassad*, *csend: csönd* és a többi, megmaradhatnak úgy, amint azokat a szerző írja. Íróemberek stílusán nem szabad a szedőnek, korrektoroknak változtatnia. Tisztában kell lennie azzal, hogy milyen kézíraton javíthat. Sőt ezen a téren nagy szolgálatot tehetnek a szedők, korrektorok a magyar nyelvnek is, az íróknak is. Érdekes példákat sorolt föl az előadó az *i, ú, ü* betűkkel kapcsolatban és rámutatott arra a nyelvrontásra, amit a lapok azzal végeznek, hogy ezeket a hosszú magánhangzókat nem használják. Az idegen szavak írásmódjára nézve azt ajánlja, hogy a már meghonosodott szavakat magyarosan írjuk. A mássalhangzók torlódásánál egyszerűsíteni kell. Például: *érte, kvésbé, benmarad, fönéségy* és a többi. Olyan szójegyzéket kell szerkeszteni, amely irányadó lesz majd a szedésnél. Nagyon megszívlelendő, amit az előadó a kötőjelekről mondott és amelyeket el kell hagyni, ahol csak lehet. Azokat a szavakat, amelyeket össze akarunk kötni, írjuk egybe. A kötőjelkedvelőknek elretentő példákat is mutatott be az aznapi napilapokból: *Szinyei Merse Pál-Társaság*, *Gróf Zichy Jenő-utca*. Ilyen helyeken el kell hagyni a kötőjelet. Végül munkára buzdította azokat, akiknek kenyerre a magyar helyesírás, hogy a szép terv minél hamarabb megvalósulhasson.

H. S.

Reklámgrafikai kiállítás. A mindössze két hónapja alakult „Fénygraf” Fényképészek és Grafikusok Műipari Szövetkezete érdekes és kedves kis kiállítást rendezett a Vilma királyné-út 45. szám alatti műhelyi helyiségeiben. Fiatal, szépaladottságú és jöreményű művészberek állítottak ki javarészt olyan munkákat, melyek a kereskedelem céljait szolgálják. Igen sokoldalúan mutatkozik be közülök *Farkasházi Miklós*, aki számbelileg is az elsőseget tartja a kiállítók között. Expresszionista plakáttervezetei is meglepően hatásosak. *Balázsfy Rezső* nagyobbterjedelmű, figurális elemekben bővelkedő jó plakátokkal szerepel. *Ifj. Ripszám Henrik* pedig finom tollrajzokat, borítéktervezeteket, névjegyeket és egyéb jókompozíciójú apróságokat állított ki, részben az oroszországi fogsága idejéből. Egypár vázlattal szerepel még a jó reménysegekre jogosító szövetkezet adminisztrátora, *Gemes Samu* is. A tárlatot sűrűn látogatták a nyomdászok, s általában nagy elismeréssel adózták a kitűnő próbálkozásnak.

Dukai Károly, a Magyar Nyomdászat technikai főmunkatársa, szép sikert ért el a zágrábi Graficka Revija című nyomdászfolyóirat borítékpályázatán. A beérkezett 85 munka között olt volt az övé is, s annyira megtetszett a bírálóbizottságnak, hogy külföldi létére is akceptálta, ötven dinár vételárat ajánlván föl érte.

ÜZLETÁTHELYEZÉS!

A
FREUND-BARÁT-jéle
papírnagykereskedés és
grafikai szaküzlet
irodáit és raktárait
november havában
áthelyezte

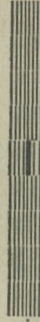
TELEFON
82-35

V, Akadémia-utca 3 alá

LAPSZÁM

RÉSZV.-SZ.

TIZ DARAB

EGYENKÉNT TELJESEN BEFIZETETT EGYEZER KORONÁRÓL ÖSSZESEN

T I Z E Z E R 10000 KORONÁRÓL

MELYNEK ALAPJÁN

A PAKSI KÖZGAZDASÁGI BANK RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

VAGY JOGUTÓDÁT MINDAZON JOGOKBAN RÉSZESÍTI, MELYEK ÖT A TÖRVÉNY
S A TÁRSASÁGI ALAPSZABÁLYOK ÉRTELMÉBEN MINT RÉSZVÉNYEST MEGILLETIK.

PAKS, 1922. JUNIUS 18.

IGAZGATÓ.

IGAZGATÓ.

1 9 2 3

P A L M A

JANUÁR		MÁJUS		SZEPTEMBER	
Vas.	7 14 21 28	Vas.	6 13 20 27	Vas.	30 2 0 10 23
Hétfő	1 8 15 22 29	Hétfő	7 14 21 28	Hétfő	3 10 17 24
Kedd	2 9 16 23 30	Kedd	1 8 15 22 29	Kedd	4 11 18 25
Sz.	3 10 17 24 31	Sz.	2 9 16 23 30	Sz.	5 12 19 26
Csüt.	4 11 18 25	Csüt.	3 10 17 24 31	Csüt.	6 13 20 27
Pént.	5 12 19 26	Pént.	4 11 18 25	Pént.	7 14 21 28
Sz.	6 13 20 27	Sz.	5 12 19 26	Sz.	1 8 15 22 29
FEBRUÁR		JUNIUS		OKTÓBER	
Vas.	4 11 18 25	Vas.	8 10 17 24	Vas.	7 14 21 28
Hétfő	5 12 19 26	Hétfő	4 11 18 25	Hétfő	1 8 15 22 29
Kedd	6 13 20 27	Kedd	5 12 19 26	Kedd	2 9 16 23 30
Sz.	7 14 21 28	Sz.	6 13 20 27	Sz.	3 10 17 24 31
Csüt.	1 8 15 22	Csüt.	7 14 21 28	Csüt.	4 11 18 25
Pént.	2 9 16 23	Pént.	1 8 15 22 29	Pént.	5 12 19 26
Sz.	3 10 17 24	Sz.	2 9 16 23 30	Sz.	6 13 20 27
MÁRCIUS		JULIUS		NOVEMBER	
Vas.	4 11 18 25	Vas.	1 8 15 22 29	Vas.	4 11 18 25
Hétfő	5 12 19 26	Hétfő	2 9 16 23 30	Hétfő	5 12 19 26
Kedd	6 13 20 27	Kedd	3 10 17 24 31	Kedd	6 13 20 27
Sz.	7 14 21 28	Sz.	4 11 18 25	Sz.	7 14 21 28
Csüt.	1 8 15 22 29	Csüt.	5 12 19 26	Csüt.	1 8 15 22 29
Pént.	2 9 16 23 30	Pént.	6 13 20 27	Pént.	2 9 16 23 30
Sz.	3 10 17 24 31	Sz.	7 14 21 28	Sz.	3 10 17 24
ÁPRILIS		AUGUSZTUS		DECEMBER	
Vas.	1 8 15 22 29	Vas.	5 12 19 26	Vas.	30 2 9 16 23
Hétfő	2 9 16 23 30	Hétfő	6 13 20 27	Hétfő	31 3 10 17 24
Kedd	3 10 17 24	Kedd	7 14 21 28	Kedd	4 11 18 25
Sz.	4 11 18 25	Sz.	1 8 15 22 29	Sz.	5 12 19 26
Csüt.	5 12 19 26	Csüt.	2 9 16 23 30	Csüt.	6 13 20 27
Pént.	6 13 20 27	Pént.	3 10 17 24 31	Pént.	7 14 21 28
Sz.	7 14 21 28	Sz.	4 11 18 25	Sz.	1 8 15 22 29

1923

P A M A

SEPTEMBER		MAY		JANUARY	
Var.	8.12.23	Var.	8.12.23	Var.	7.11.23
Field	7.11.23	Field	7.11.23	Field	7.11.23
Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23
Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23
Point	7.11.23	Point	7.11.23	Point	7.11.23
St.	7.11.23	St.	7.11.23	St.	7.11.23
OCTOBER		JUNE		FEBRUARY	
Var.	7.11.23	Var.	7.11.23	Var.	7.11.23
Field	7.11.23	Field	7.11.23	Field	7.11.23
Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23
Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23
Point	7.11.23	Point	7.11.23	Point	7.11.23
St.	7.11.23	St.	7.11.23	St.	7.11.23
NOVEMBER		JULY		MARCH	
Var.	7.11.23	Var.	7.11.23	Var.	7.11.23
Field	7.11.23	Field	7.11.23	Field	7.11.23
Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23
Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23
Point	7.11.23	Point	7.11.23	Point	7.11.23
St.	7.11.23	St.	7.11.23	St.	7.11.23
DECEMBER		AUGUST		APRIL	
Var.	7.11.23	Var.	7.11.23	Var.	7.11.23
Field	7.11.23	Field	7.11.23	Field	7.11.23
Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23	Gr.	7.11.23
Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23	Cont.	7.11.23
Point	7.11.23	Point	7.11.23	Point	7.11.23
St.	7.11.23	St.	7.11.23	St.	7.11.23

HERBST FÉLE CHEMIGR MŰINTÉZET

HERBST FÉLE CHEMIGR MŰINTÉZET

HERBST FÉLE CHEMIGR MŰINTÉZET

HERBST FÉLE CHEMIGR MŰINTÉZET

Jury címen közgazdasági és jogi szaklap jelenik meg, amely a reklámművészet terjesztésének szenteli életét. Külsője ugyan erősen ellentmond ennek a törekvésnek, sőt — technikai kiállítását tekintve — inkább azt hinném, hogy a reklámkontárkodásnak akar propagandát csinálni. A fűzet az ipari és kereskedelmi élet ismertebb alakjaitól interjúkat közöl, amelyekben nem egy eredeti gondolatot fődözhettek föl, míg tovább lapozva — legnagyobb meglepemre — Wózner Ignác nyomdaigazgatónak „A hirdetésszedésről” című értekezésére akadok. Mohón kaptam rajta, mint a sok hamiskó közé keveredett igazgyöngyön és nem is ért csalódás, mert ez az értekezés oly tanulságosan, annyira szakszerűen tárgyalja a hirdetésszedés minden csinját-binját a hirdetések megszervezésétől kezdve azok szakavatott megszédéséig, hogy csak fájlalni lehet, hogy ilyen munka szakfolyóiratainknak messzire való elkerülésével egyik jelentéktelen lapocskában jelenik meg. Igaz, hogy az értekezés a hirdetőközönség számára íródott, de azt hiszem, nagyon kevés hirdetőnek jut majd a szeme elé, míg szakunk művelői sok haszonnal olvashatják. Az értekezés keretében huszonnégy hirdetéspéldát mutat be a szerző: hogyan *nem szabad* és hogyan *kell* a hirdetést szedni, de ez utóbbiak azután valóban mestermunkái a hirdetésszedésnek. A cél érdekében egyik tollforgató kollégánknak Az Est jelmondatpályázatán résztvett egyik-másik sikerült ötletét is variálta, rámutatva ezzel arra, hogy a hirdetés szövegének megfogalmazásánál mennyire fontos a jó ötlet is. Például:

1 egész évre
2 ezer koronáért
3 pompás újság:
PESTI NAPLÓ
AZ EST
MAGYARORSZÁG

1 hatalmas hótetre való
2 színben nyomott képeskönyv
3 száz koronáért kapható az
ATHENAEUM R.-T.-nél
Budapest VII, Miksa-utca 8, I. em.

A mások hirdetési ötleteinek ilyenét fölhasználása különben széltében-hosszában szokásban van, bár úgy érzem, hogy a szerzői jogot ezen a téren is meg kellene védeni. Ezt nem az említett szedési példákra vonatkozóan mondom, hanem a gyakorlatban tapasztalható káros utánzások megszüntetése érdekében. H. S.

Felelős szerkesztő: JANOVITS FERENC

Társzerkesztő: NOVÁK LÁSZLÓ

Kiadó: STÁRK ADOLF

Kiadják:

A GRAFIKUS MŰVEZETŐK TÁRSASKÖRE
ÉS A MAGYARORSZÁGI MAGANTISZTVISELŐK SZÖVETSÉGE-
NEK GRAFIKAI SZAKOSZTÁLYA

Szerkesztőség:

BUDAPEST V, CSÁKY-UTCA 15, I. EMELET 5. SZÁM

Kiadóhivatal:

MMSZ. GRAFIKAI SZAKOSZTÁLYA
Budapest IV, Eskü-tér 5

A „VILÁGOSSÁG” KÖNYVNYOMDA RT. NYOMÁSA
Műszaki igazgató: Deutch D.

Mellékleteink

Borítékunk a *Világosság* könyvnyomdában készült. *Dukai Károly* volt a tervezője, s ő véste ólomba a szükséges lemezeket. A nyomtatás *Bauer Henrik* munkája. — A boríték második oldalán lévő újságvérvétel *Müller Sándor* tervezete.

Mellékleteket a következő nyomdák vezetőségeinek köszönhetünk:

A *Fortuna-nyomda Részvénytársaság* „Club-Garage” című melléklete jól sikerült négyeszínes tipográfiai munka, *Gebhardt T.* rajza után. A nyomtatást *Petrásek Pál* főgépmeister végezte.

A *Herbst-féle kemigráfiai műintézet* részéről palackcímkét mutatunk be. A címke sokszorosítása a cég mélynyomatásos eljárásával történt.

A *Kultúra Rt.* nyomdája az „Auto” című szaklapnak négyoldalas borítékát közli heliokrómiai négyeszínynyomatásban.

A *May-nyomda* két lapon gyakorlati értékű példákat mutat be. Az egyiket két levélfejet láthatunk, a másik három színben nyomtatott részvényt mutat.

Pápai Ernő budapesti műintézetéből egy a *Poll Hugó* festőművész olajfestménye után készült háromszínes autotípiai képet mutatunk be. A papiros jóssága, a kliéck precizitása és a nyomtatás gondossága: mind-mind közrehatott a munka sikerültében.

A *Pesti Könyvnyomda Részvénytársaságtól* is közlünk — gyakorlati példaképpen — egy igazán karácsonyi mellékletet: az intézet blokknaplárának nagykarácsony napjára szóló lapját. A zöldes alap litográfiai nyomat, a többi a könyvnyomdai osztályban készült.

A *Révai Testvérek* nyomdája gyakorlati értékű címlapot mutat be.

A *Rigler József Ede Részvénytársaság* vezérigazgatójának, *Tranzer József* úrnak két igen szép, a magyar sokszorosítóművészetnek méltán becsületére való színnyomatásos mellékletet köszönhetünk. Az egyik közülök, a „Pandora” fölírású dobozcímke, dombornyomatású. A nyomtatás precizitása *Lakenbach Artur* főgépmeisternek és derék tanítványának, *Teszár Bélának* ügyességét dicséri.

A *Thalia-nyomda* két érdekes melléklettel járult karácsonyi fűzetünk gazdagításához. Az egyik a cég kicsiny kártyanaptára (eredetileg fehér kartonra készült), a másik szintén naptár („Palma”), szép tipográfiai nyomtatású képpel. A szedésmunka mestere *Becker István* volt, a nyomtatásé *Krausz Lipót Ferenc*.

A *Világosság-nyomda* két lapra elosztott négy naptárborítékkal (a bádigosok, famunkások, szabók és vasmunkások naptárjai) szerepel mellékleteink sorában. *Dukai Károlynak* a munkája valamennyi.

A Magyar Nyomdászat előfizetési ára: Negyed évre 400 korona. Egyes szám 120 korona. A munkásszervezetek és a MMSZ tagjainak: Negyed évre 250 korona. Egyes szám 80 korona.

**GÉPRE
BETŰRE
FESTÉKRE**

„Vagy egyéb anyagra van szüksége ?

KÉRJEN ÁRAJÁNLATOT AZ

„UNIVERSAL” GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL

BUDAPEST VIII, RAKÓCZI TÉR 2. SZÁM. (BEJÁRAT
A SALÉTRÓM-UTCÁBÓL.) TELEFON: JÓZSEF 48-12

STEYRERMÜHL PAPIRGYÁR

Magyarországi vezérképviselte és lerakata

**Freund-Barát-féle papírnagykereskedés
és grafikai szaküzlet**

Budapest V, Akadémia-utca 3

Telefon 82-35

Különlegesség: műnyomó-, kromo-, másoló-, rajz-, flór- és famentes papirosban. Állandó nagy raktár.

A TÁLTOS KÖNYVEI

A múltban a magyar irodalom sikerét főleg magyar írók műveinek kiadásával munkáltuk. A legutóbbi időben — a közönség ízléséhez alkalmazkodva — a külföldi irodalom színe-javát is kiadványaink közé sorolluk. Mindenkor a legjobb fordításokat válogattuk ki és mint a múltban, most is decens technikai kiállításban hozzuk könyveinket a piacra.

Tudjuk a könyvről, hogy egyetlen önzetlen barátja, útítársa és vezetője az embernek. Mindent tud és mindenért kárpótol, amíg korokon és sorokon át annyi más életet mutat nekünk, amelyeket csak a könyvek útján élhetünk át. Eppen ezért a legtisztább szeretettel foglalkozunk a könyvvel és mindenkor változatos, izléses ruhába öltöztetjük, mielőtt az olvasó kezébe adjuk.

Hisszük, hogy amint a múltban, úgy a jövőben is egyazon szeretettel fogunk az olvasó részéről találkozni és ez fog továbbra is kedvet, erőt adni programunk teljesítéséhez: minél több szép, jó és magyar könyvet adni!

Budapest, 1922 karácsony hava.

TÁLTOS KIADÓVÁLLALAT RT.BUDAPEST
IV, IRÁNYI-UTCA 25**Legolcsóbb és legszebb
Karácsonyi ajándék
a Könyv!**

Balzac: Az lidértz	K 200.—
Balzac: A tourai plébános	K 320.—
Eichler: Az aranyvölgy	K 350.—
France Anatole: Hajnal	K 400.—
France Anatole: Pártútó angyalok	K 550.—
Gorkij Maxim: Gyónás	K 650.—
Hugo: A nevető ember	K 800.—
Hugo: A tenger munkásai	K 700.—
Keleti: Szürke madarak	K 400.—
London Jack: A sárga sántán (Sajtó alatt)	
Mirbeau: Kinok kertje	K 400.—
Sztrug: Viharos idők	K 600.—
Várnai Dániel: Háború	K 550.—
Várnai Zseni: A fájdalom könyve	K 350.—
Wells: A fölzabadt világ	K 450.—
Zola: Az álom	K 450.—
Zola: Az emberi bestia	K 600.—
Zola: Jó polgári koszt	K 500.—
Zola: Igazaág	K 450.—
Zola: Összeomlás	K 450.—
Zola: A patkányfogó	K 450.—
Zola: A pénz	K 450.—

Minden egyes könyv elegáns dizskötésben

Nagy választék
tudományos és szépirodalmi diázmunkákban,
valamint technikai könyvekben

Szervezett munkásoknak az összes könyveknél árkedvezmény!

Kaphatók
a Népszava-könyvkereskedésben,
VII, Erzsébet-körút 35**Wilhelm Woellmer's
Schriftgiesserei · Berlin****Messinglinien-Fabrik und Gravier-Anstalt**Mintaüzetekkel szívesen
szolgál képviselőm:**OFFENBERGER MIKSA, BUDAPEST**VIII, József-
körút 53

GEBRÜDER SCHMIDT

G. m. b. H.
FRANKFURT a/M.
BERLIN

KÖNYOMDAI ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁRÁNAK
MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELETE ÉS RAKTÁRA

FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST V, AKADEMIA-UTCA 3. TELEFONSZÁM: 82-35

TELEFON: J. 6-35. SÜRGÖNYCÍM: BERGWIRT BUDAPEST

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HENGERANYAGGYÁR

BUDAPEST
IX, MÁRTON-UTCA 19

M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZÁMLA SZÁMA 23244
GIROSZÁMLA A MAGYAR ÁLTALANOS HITELBANKNÁL

Szedőgépolom

Kész összetételű, melyhez hozzákeverés nem szükséges,
stereotíp-, lágú- és zeugóloom, továbbá antimon,
angol órn napi áron kapható. Veszünk ócska
ólom-, réz-, cink-, vas- és egyéb hulla-
dékot. Ólomalakot (ólomhamut)
veszünk, vagy pedig cserébe
tisztá ólmot szállítunk:

„OFÉ” Olvasztó és Fémértékesítő

Budapest VI, Vasvári Pál-utca 8 (Operádnál)
Öntöde: Budapest VIII, Öröds-utca 13 (Baross-utcánál)
Telefonhívószám: 94-68

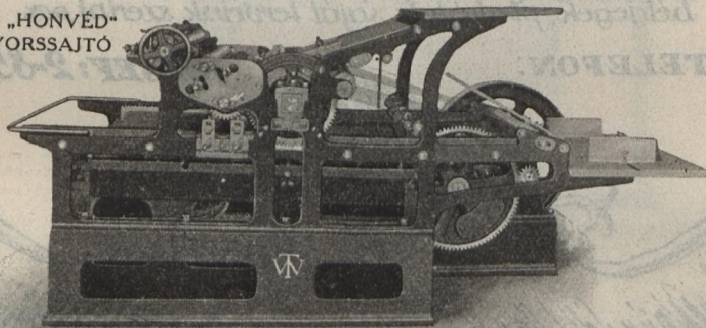
NÉMETH ISTVÁN

PAPÍRHULLADÉK- KERESKEDÉSE

TELEFON 28-69

BUDAPEST VI, PETNEHÁZY-UTCA 59. SZÁM
(SAJÁT TELEPE). VESZ MINDENFÉLE IRODAI
SELEJTPAPIROSOkat ÉS MAKULATÚRÁT

„HONVÉD”
GYORSSAJTÓ

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

TÁVIRATI CÍM: WÖRNER GÉPGYÁR BUDAPEST TELEFONSZÁM: 14-69 ÉS 61-90
V, VÁCI-ÚT 48

NYOMDAGÉPEK OSZTÁLYA

Raktárról szállít: görgő- és vasúti rendszerű gyorsajtókat, tégelysajtókat, könyomdai kézi-
sajtókat, papírvágó gépeket, lemezollókat és a többit. Vállal bármely a szakmába vágó javítást

**WALDMANN FERENC
PAPÍRGYÁRAK-LERAKATA ÉS NAGYKERESKEDELMI RT**

BUDAPESTEN, V. KERÜLET, FALK MIKSA-UTCA 13. SZÁM ALATT

SÜRGÖNYCÍM: POPYROLEUM BUDAPEST

TELEFON: 96—19 ÉS 142—51

Állandó nagy raktárral rendelkezik a grafikai szakma részére szükséges mindennemű papírban

**SOKSZOROSÍTÓ
IPAR·R.T.**
BUDAPEST, VII. TISZA KÁLMÁN TÉR 6.
KLISÉ GYÁR:
*Mészit kliséket minden kivitelben. Díszműveket,
könyvek foltozatok, lapok illusztrációi, reklám-
béljegyek, plakátok saját terveink szerint.*

TELEFON: **JÓZSEF: 2-85**

CSABAI ÉKES

TELEFON:
95-66

**BALOG IMRE
PAPÍR- ÉS LEMEZRAKTÁRA**

BUDAPEST
V, HONVED-UTCA

4

IRODAI ÉS NYOMDAI PAPIROK,
KARTONOK ÉS LEMEZEK. KÜLÖN-
LEGESSÉGEK MINDENFELE SZÍNES
BORÍTÓPAPIROKBAN (BUNT), VA-
LAMINT PHANTASIE-PAPIROKBAN,
ÜGYSZINTÉN FÉNYLEMEZEKBE

Aurora

